

EL JOC COM A EINA INCLUSIVA

**TREBALL DE FINAL DE GRAU EN MESTRE D'EDUCACIÓ
INFANTIL AMB MENCIÓ D'EDUCACIÓ INCLUSIVA I
ATENCIÓ A LA DIVERSITAT**

Ona Lupiáñez Mateu

4t curs

Amàlia Susana Creus Quinteros

Grau de Mestre/a en Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

16 de maig del 2014

Resum

El tema central d'aquest Treball Final de Grau és el joc i les seves potencialitats com a eina inclusiva. El objectiu de la recerca és conèixer la importància que té el joc en l'educació infantil i indagar sobre les possibilitats que aporta a la inclusió de nens i nenes amb necessitats educatives especials. El treball es divideix en diferents apartats. Inicialment, es fa una recerca teòrica sobre com el joc col·labora en l'educació dels infants a nivell acadèmic i transversal i sobre els beneficis de l'activitat lúdica en els alumnes amb necessitats educatives especials. A continuació, es realitza un estudi de cas d'un infant amb certes necessitats dins d'un context escolar i s'analitza la funció del joc com el mecanisme d'ajuda per incloure'l dins d'un grup. L'estudi es porta a terme mitjançant l'observació de l'infant a l'escola i de entrevistes realitzades amb diferents persones del seu entorn. Per últim, es presenta una anàlisi de les dades recollides amb l'objectiu d'extreure conclusions sobre com el joc pot ser una eina per incloure els infants amb necessitats educatives especials dins d'un grup-classe.

Abstract

The main topic of this Final Degree Dissertation is the game and its potentialities as an inclusive educational resource. The aim of the research is to understand the importance of games in early childhood education and to investigate the possibilities it brings to the inclusion of children with special educational needs. The work is divided into different sections. The first part is a theoretical research about how games can contribute to children's education at an academic and transversal level, and the benefits of playful activity for children with special educational needs. A further section is the development of a case study about a child with some special needs within a particular school, with the aim to analyse the role of game as a tool to include this child in a group. The study takes place through observation of the child and the school, as well as interviews conducted with teachers, colleagues and relatives. Finally, an analysis of all the data collected is presented with the aim of proposing some conclusions about

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

how games can become a tool for children with special educational needs within a class group.

Índex

1.	Introducció	5
1.1.	Elecció del tema	5
1.2.	Finalitat principal i objectius	7
1.3.	Eixos del marc teòric	8
2.	El joc com a recurs educatiu	10
2.1.	Què és el joc?	10
2.2.	Característiques del joc	13
2.3.	Desenvolupament integral mitjançant el joc	15
2.3.1.	El desenvolupament motriu	15
2.3.2.	El desenvolupament cognitiu	16
2.3.3.	El desenvolupament social.....	16
2.3.4.	El desenvolupament emocional	17
2.4.	El joc en l'educació infantil	18
3.	El joc com eina inclusiva.....	21
3.1.	Concepte d'inclusió	21
3.2.	El paper del joc en la inclusió	22
3.3.	La importància de la inclusió a les aules.....	26
3.4.	El paper de el/la mestre/a.....	27
3.5.	Metodologia per desenvolupar el joc perquè sigui inclusiu	29
4.	Part pràctica: Estudi de Cas	33
4.1.	Context de l'escola "Villa Gaia" i d'en Pietro.....	33
4.1.1.	Bases filosòfiques de l'escola	35
4.1.2.	L'escola Villa Gaia posa en pràctica la filosofia.....	36
4.1.3.	Estructuració de l'escola	38
4.2.	Metodologia	41
4.3.	Context de la classe de P-3, la classe d'en Pietro	43

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

4.3.1.	Paper de les mestres de la classe d'en Pietro	45
4.3.2.	Utilització del joc a la classe	46
4.4.	Context d'en Pietro	47
4.4.1.	Registre d'una activitat significativa	50
5.	Anàlisi de dades.....	53
6.	Conclusió	58
7.	Valoració personal	61
8.	Bibliografia	62
	Annexos adjuntats en el CD	

1. Introducció

L'objectiu principal d'aquest treball és conèixer la importància que té el joc en l'educació infantil i com pot ser una eina per incloure els nenes i les nenes amb necessitats educatives especials dins d'un grup. Per tal de començar a tractar el tema del joc, he cregut interessant mencionar aquesta cita, perquè explica què és aquesta activitat lúdica i què implica.

El juego es como una bandera con todos los colores, como una moneda común, como un idioma internacional. Hace que se entienda niños, adultos y viejos de manera inmediata sin ningún otro vínculo de comunicación, porque nace de la bondad humana. (Moreno, 2001: 30)

La meva hipòtesi de partida és que el joc és una activitat que potencia la inclusió. Des del punt de vista educatiu i tal i com diu aquesta cita, el joc pot ser una eina per unir a persones amb característiques diferents: edat, sexe, religió, etc. És a dir, una activitat lúdica on poden participar totes les persones sense cap tipus de discriminació. A més a més, el joc permet que les persones que hi participen no tinguin cap coneixement previ del què, com, amb qui i on es realitzarà.

El que em proposo aconseguir amb aquest Treball Final de Grau (TFG) és conèixer en profunditat com el joc pot ser una eina educativa i concretament com es pot utilitzar per tal d'aconseguir una aula cohesionada i inclusiva. Així doncs, amb el joc es busca que els infants se sentin que formen part d'un grup i que treballen pels mateixos objectius sense excloure cap nen/a que tingui necessitats educatives especials (N.E.E.).

1.1. Elecció del tema

L'interès fonamental que m'ha fet triar aquest tema ha sigut conèixer com s'utilitza el joc a les aules per tal de reforçar les relacions entre els infants i alhora transmetre coneixements. Algunes experiències personals han tingut un pes significatiu en l'elecció del tema del meu TFG. Una d'elles és la meva trajectòria com a membre de de l'Agrupament Escolta i Guia Pinya de Rosa de Blanes, "el cau". La nostra metodologia es basa en transmetre valors als

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

infants mitjançant jocs, activitats, cançons, tallers... A partir de la meua experiència, he pogut observar que l'activitat lúdica és un element rellevant en el desenvolupament dels infants. Gràcies aquestes vivències dins del cau, he adquirit unes actituds com la solidaritat, el companyerisme, l'empatia, l'esperit crític o la iniciativa que potser en un altre entorn no les hagués adquirit de la mateixa manera com ho he fet al Agrupament Escolta i Guia Pinya de Rosa. Actualment sóc monitora d'aquesta entitat, porto un grup de 24 infants i cada dia que treballo amb ells observo com el joc és una eina que els ajuda a desenvolupar un autoconeixement, conèixer els altres, socialitzar-se, tenir empatia, tenir cura de la natura... en definitiva a adquirir valors socials.

El fet d'haver comprovat aquest efecte en un ambient exterior a l'escola em va fer pensar que seria interessant observar què passaria si es portés a terme dintre de les aules. Amb altres paraules, que fos un mitjà per transmetre coneixements acadèmics i transversals, com la tolerància i l'acceptació dels companys/es, valors necessaris en una persona per poder conviure amb la diversitat i no discriminar als altres. En el Decret 181/2008 on s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil, s'esmenta la importància de fonamentar els valors en aquesta etapa. Les escoles han de formar infants amb diferents valors socials com el de la tolerància, per tal d'aconseguir una actitud inclusiva respecte la resta dels seus companys/es i adults.

Una segona experiència significativa que m'ha ajudat entendre que el joc pot ser un element essencial en l'educació dels infants va ser una xerrada impartida per la professora Maria Antonia Canals. Aquesta autora és mestra i llicenciada en ciències exactes, autora de nombroses publicacions sobre la didàctica de les matemàtiques, cofundadora de l'Associació de Mestres Rosa Sensat (1965) i fundadora de l'antiga Escola Ton i Guida (1962-1979) d'inspiració montessoriana. Canals va venir a fer una xerrada sobre les matemàtiques a la Universitat de Vic i va parlar del joc. Comentava que quan ella estudiava hi havia una assignatura dedicada totalment al joc. Tot seguit ens va preguntar si la fèiem, com la nostra resposta va ser negativa va comentar que seria interessant per la nostra formació fer-la. Canals

considera que és una eina essencial per educar i que els/les mestres l'han de conèixer amb profunditat, és a dir, han de saber jocs i saber jugar.

Aquests dos fets, la xerrada de Canals i les meves vivències i aportacions en el Agrupament Escolta i Guia Pinya de Rosa, em van fer decidir realitzar el meu Treball de Fi de Grau sobre el joc com a eina educativa i més concretament com un instrument per tal d'incloure els infants amb necessitats educatives especials dins d'una classe.

Un altre motiu que em va incentivar a fer aquest treball, però no menys important, és la funcionalitat que li podré donar quan sigui mestra. El fet de realitzar una recerca sobre la importància dels jocs, les actituds dels docents en el joc, els beneficis que aporta als infants, etc. em podrà ajudar en el futur. Segons els autors que he llegit, els nens i les nenes necessiten el joc per desenvolupar-se, i el fet que sigui una activitat innata realitzada constantment, pot ser beneficiós que el/la mestre/a conegui com utilitzar-lo per estimular a cada infant segons les seves necessitats.

1.2. Finalitat principal i objectius

La finalitat principal del meu TFG és estudiar les potencialitats del joc com a eina educativa. En particular m'interessa conèixer la seva adequació per a treballar la inclusió d'infants amb N.E.E. en una aula ordinària. Per assolir aquesta finalitat em proposo realitzar un treball de recerca empírica en un centre educatiu italià a la zona de Reggio Emilia, la Scoula dell'infanzia "Villa Gaia", el centre on he realitzat les pràctiques III.

Per concretar més els meus objectius, cal destacar sobre quin tipus de joc desitjo fer la recerca. Varis autors classifiquen els jocs segons diferents criteris i per tant, cada autor té la seva tipologia. Després de fer una recerca, vaig concloure que el tipus de joc que jo volia estudiar era el col·lectiu. Decroly i Monchamp (2002) el defineixen com l'activitat lúdica que es realitza en grup, d'aquesta manera es facilita que els infants es relacionin entre iguals i potencia la socialització i el procés d'acceptació dins d'un grup. He escollit aquest tipus de joc perquè a partir de la meua experiència com a monitora, opinió que és el que ajuda a incloure els

infants a un grup sense cap tipus de discriminació, ja que hi ha un contacte constant entre els companys/es¹.

Per tal de portar a terme aquest treball m'he proposat una sèrie d'objectius concrets:

- Profunditzar en la importància que té el joc col·lectiu pel desenvolupament integral dels infants i analitzar-lo com una eina per integrar als infants amb necessitats educatives especials en una aula.
- Conèixer les característiques del joc perquè sigui una eina inclusiva. Saber com s'ha d'estructurar i organitzar per tal de seguir una sèrie de passos que ajudin els infants adquirir valors socials. I en especial el rol de el/la mestre/a durant l'activitat lúdica, conèixer quines actituds ha d'adquirir el docent.
- Fer un estudi de cas sobre els beneficis que pot aportar el joc a un infant que tingui N.E.E. Realitzaré una observació d'un nen/a que tingui dificultats en algun aspecte i faré un anàlisi de com el joc pot ajudar-lo a desenvolupar-se i a integrar-se en el grup-classe.

Aquest treball està basat en una perspectiva qualitativa i segueix una metodologia d'estudi de cas. Mitjançant l'observació i la realització d'entrevistes realitzaré un estudi en el qual observaré un grup d'infants de 3 anys i més concretament em centraré en un/a nen/a que tingui certes necessitats per fer l'anàlisi sobre el joc com a eina per desenvolupar-se adequadament. En aquest estudi de cas també observaré si l'infant en concret és exclòs del seu entorn i, a partir d'aquí, faré un anàlisi de com el joc el pot ajudar a incloure's i a crear cohesió de grup.

1.3. Eixos del marc teòric

Relacionat amb les fites que vull obtenir, desenvoluparé el marc teòric de la meua recerca al voltant de dos temàtiques principals. La primera és *la*

---

¹ Un exemple de joc col·lectiu podria ser el joc tradicional de l'Aranya, en que un grup d'infants han de passar d'una banda a una altra evitant que un nen o nena que està el mig (que és l'aranya) l'agafi.

importància del joc com a recurs educatiu. Diferents autors com Gutiart (1998), Gutiérrez dins de Moreno (2002) i Garaigordobil (2005) m'ajudaran a desenvolupar aquesta idea. En aquest primer apartat del marc teòric desenvoluparé conceptes claus com el significat del joc, les seves característiques, l'evolució que ha seguit el llarg del temps, les connotacions positives que provoca en el desenvolupament integral de l'infant. Englobant tots aquests conceptes, estudiaré el joc com un recurs educatiu per ensenyar als infants conceptes acadèmics i transversals.

L'altre idea clau és *com pot ajudar el joc a incloure alumnes amb necessitats educatives especials a l'aula.* Una autora de referència en aquest cas serà Huguet (2006), que afirma que perquè hi hagi inclusió tots els agents implicats (la classe, el departament, la institució, els companys/es...) han d'aconseguir fer un conjunt de connexions que ajudin anar cap el mateix camí, és a dir, s'han d'eliminar les barreres que dificultin l'aprenentatge a certs infants per alguna mancança que tenen. Una altra autora que m'ajudarà a desenvolupar aquest eix es Tomlinson (2005). Ella afirma que una manera de començar l'ensenyança és tenir en compte que hi ha diferents alumnes i per tant diferents nivells d'adquisició d'aprenentatge. Altres autors com Stainback i Stainback (1999) i Pujolàs (2003) m'ajudaran a reforçar el concepte del joc com un recurs per incloure infants en un grup, la importància de la inclusió, els valors que es poden adquirir a partir d'aquesta activitat, el paper del docent per tal d'incentivar aquesta actitud, entre d'altres.

2.El joc com a recurs educatiu

En aquest apartat definiré el joc a partir de la seva contextualització i la seva història a la nostra societat. Iniciaré explicant el joc en l'àmbit social d'acord amb les definicions de diferents autors i a continuació em centraré en les característiques generals del joc com a eina educativa.

Un recurs educatiu cal plantejar-se que no és el principi del procés de treball: "tinc un joc i vaig a buscar quins aspectes puc treballar", sinó que s'ha de situar gairebé al final de la proposta: "tinc uns objectius, puc utilitzar diferents recursos, aquest jocs em van bé, uso els jocs". (Ripoll, 2006: 12).

Aquest autor fa una aportació interessant sobre què és el joc i com es pot utilitzar perquè sigui una eina educativa. És un recurs que s'utilitza segons el plantejament que es tingui, és a dir, el que es vol aconseguir. A partir d'aquesta idea ja es pot generar una activitat lúdica per tal d'obtenir els objectius proposats.

2.1. Què és el joc?

Per introduir el joc en l'àmbit social Garcia i Lull (2009) comenten que el joc sempre ha estat present en la naturalesa humana, és una activitat innata i ha constituït una part essencial de la cultura. El joc i les joguines han tingut i tenen un paper molt important en la socialització dels infants, ja que són elements que contribueixen a transmetre costums, conductes o imatges socials que ajuden a l'infant entendre el món que l'envolta. Mitjançant els jocs, els infants podran desenvolupar actituds i habilitats necessàries en una persona adulta.

Tal i com comenten aquests autors, des de la prehistòria els humans hem jugat, segurament amb un concepte de joc diferent del que tenim ara, però per aquells temps anar a buscar menjar podria ser una activitat lúdica. En cada època històrica s'ha trobat materials que demostren que el joc ha existit des que existeix la humanitat. A l'antic Egipte s'han trobat restes de possibles bales, a l'Edat Mitjana hi ha quadres que il·lustren infants amb jocs típics d'aquella època, el s. XIV es van inventar jocs com les dames i el

billar i el s. XIX van apareixer la gran majoria de normes que existeixen actualment en els jocs.

Analitzant aquestes aportacions teòriques puc extreure dues observacions. La primera és que els jocs han canviat segones les característiques i necessitats (físiques, psíquiques i espirituals) de cada societat, ja que es van modificant segons l'interès de cada civilització. I el segon aspecte que es pot observar és que molts jocs d'aquests comentats encara s'utilitzen. El fet que existissin des de fa tant de temps i que hagin passat de generació en generació demostra la importància que té el joc a la vida humana.

Així, queda clar que el joc és un element històric que ens ha acompanyat des d'inicis de la vida humana, ens ha ajudat a desenvolupar-nos i ha relacionar-nos. Per tant, seguint a Garcia i Lull (2009), puc afirmar, que el joc és una eina molt important per la formació integral de les persones perquè ens ajuda a créixer i adquirir valors socials.

Ripoll (2006) comenta que cal potenciar el pensament del joc en aquelles persones que encara el consideren inútil o és una activitat poc seriosa que no provoca una reflexió posterior. Estic totalment d'acord amb aquest autor. Tal i com he comentant anteriorment, crec que el joc és una activitat innata que ens ajuda a desenvolupar-nos com a persones, perquè les activitats lúdiques donin plaer els participants no significa que aquests no estigui aprenent.

El joc, a més de ser una activitat infantil que utilitza la criatura per divertir-se, per exercitar les seves habilitats, per aprendre coses noves o per relacionar-se amb els altres, és també un instrument de transmissió de valors i normes socials. (Guitart, 1998: 8)

La cita d'aquesta autora penso que és interessant de comentar-la perquè ella és mestra i per tant, ha pogut observar el joc dins l'aula. Des d'aquest punt de vista, ajuda a veure les connotacions positives que ofereix aquesta eina alhora d'educar als infants. Això està relacionat amb el que he comentant anteriorment: que el joc ajuda a adquirir valors i normes socials per construir persones. Penso que Guitart (1998) amb aquesta cita vol dir que el joc ajuda a obtenir característiques essencials per sobreviure en la

vida adulta. Aquesta idea va lligada amb la definició del joc de l'autor Garvey (1977), qui diu que el joc és instintiu i que la seva funció consisteix en exercitar capacitats que són necessàries per la vida adulta.

El juego ilumina la vida; para los niños, jugar es la posibilidad de ser; para los adultos, jugar es la posibilidad de seguir siendo niño sin perder su condición. (Parades, 2003: 125)

Aquest autor defineix el joc d'una manera peculiar. Defensa l'idea que el joc no només és per ajudar a créixer i a desenvolupar-se, sinó també és una activitat que poden participar els adults i que els transporta a records de la infància.

En base a les idees extretes a partir d'aquestes reflexions i de l'experiència que he viscut com a nena i monitora l'Agrupament Escolta i Guia Pinya de Rosa, he pogut elaborar una possible definició del joc que faré servir en aquesta recerca. Quan parlo del joc em refereixo a activitats col·lectives que requereixen una activació dels participants, tant física com psíquica. Des d'aquesta perspectiva entenc el joc com a una eina per l'autoconeixement, per conèixer els altres, per gaudir, per establir vincles dins d'un grup, per transmetre valors i coneixements, per introduir aspectes de la vida real, una via d'escapament per les preocupacions, etc. Per tant, podria afirmar que és un instrument que pot proporcionar grans afectes positius en la vida humana. És per aquest motiu que és tant important utilitzar aquesta eina en l'educació dels infants, perquè els pot aportar tots aquests coneixements, tant del món que els envolta com d'ells mateixos.

El joc està condicionat pels valors culturals dominants i els avenços tècnics de cada societat. (Garcia i Llull, 2009: 21)

El que volen dir aquests autors amb aquesta cita és que la nostra societat canvia i el concepte de joc també ho fa, perquè cada societat li atribueix un valor diferent. Per tant, cal assenyalar que aquestes definicions del joc, incloent la meua, no són estàtiques, sinó que varien amb el context social i històric.

2.2. Característiques del joc

L'autor Parades (2003) comenta que el joc, sigui adult o infantil, té unes finalitats i unes característiques essencials que fa que sigui necessari per la realització personal i social del ésser humà. Per tant, el joc té unes potencialitats generals que justifiquen la seva rellevància com a eina educativa. El joc col·lectiu, en concret, també té aquestes potencialitats, però el fet que sigui en grup, estimula més els aspectes socials.

El joc hauria de ser una font de plaer. El plaer és essencial en el joc per tal que es consideri una activitat lúdica. Hi ha d'haver diferents conductes que ajudin a la persona implicada a gaudir del joc. Aquest caràcter gratificant fa que les persones tinguin un desig i una necessitat de jugar, perquè provoca una satisfacció immediata. (Garcia i Llull, 2009).

Un altra autor com Ripoll (2006) dóna molta importància a aquesta característica, ja que afirma que si no hi ha plaer no es pot parlar de joc, només d'una dinàmica o d'una activitat. Per tant, es podria dir que aquesta característica és una de les més essencials alhora de realitzar una activitat lúdica.

El joc no hauria de ser obligat. Garcia i Llull (2009) afirmen que el joc és una activitat lliure que no ha de estar condicionada des de l'exterior, ha de ser voluntària. Si és obligada, ja no aporta plaer. Relacionat amb aquesta idea, Parades (2003) quan es juga no hi ha unes actituds i comportaments establerts, sinó que cada infant s'ha de comportar amb naturalitat.

El joc hauria d'afavorir la socialització. Tal i com comenten Garcia i Llull (2009) el joc pot ensenyar a respectar les normes, a entendre i a relacionar-se amb els companys/es mitjançant la comunicació, la competició i la cooperació. Gairebé tots els jocs es poden modificar i adaptar a les necessitats i característiques dels participants, d'aquesta manera poden participar els infants de diferents edats, sexes, ètnies, races, etc. I fomentar una major socialització.

El joc hauria d'implicar una activitat (física o psíquica). Garcia i Llull (2009) afirmen que tots els jocs requereixen certes competències que poden ser

físiques o psíquiques. El joc no només és una activitat motora, ja que hi ha jocs on els participants han d'estar actius psíquicament i no físicament. Algunes accions que ho demostren són explorar, pensar, deduir, imitar, etc.

El joc hauria de tenir una finalitat intrínseca, és a dir, són més important els processos que les fites aconseguides. Els participants han de voler participar pel simple fet de fer-ho, no pel què s'aconsegueix fent-ho. Segons Parades (2003) ha de ser una activitat amb una finalitat desinteressada.

El joc hauria d'ajudar a organitzar la ment. Per poder participar en aquesta activitat lúdica ha d'haver unes normes acordades entre els jugadors. Garcia i Lluc (2009) comenten que aquestes normes ajuden als participants a poder realitzar el joc de manera adequada. Tots els participants han de seguir-les i això ajuda a estructurar el pensament i a identificar els límits del que es pot fer i el que no, com en la vida real.

El joc hauria de tenir relació amb activitats externes d'aquest. L'autor Parades (2003) comenta que per tal de crear un aprenentatge global de la persona el joc no ha d'estar aïllat, sinó que hi ha d'haver una relació amb els coneixements dels infants i les seves motivacions. D'aquesta manera es podran desenvolupar aspectes com la creativitat, la imaginació, etc. A més a més, ha d'ajudar als infants a desenvolupar estratègies per poder resoldre problemes.

El joc hauria de ser un element sobremotivador. Garcia i Llull (2009) afirmen que el joc fa atractiva qualsevol altra activitat perquè ofereix emoció, interès i una dimensió simbòlica que produeix plaer. És per aquest motiu que el joc s'utilitza sovint a les aules, per fer més dinàmica la vida a l'escola.

Penso que totes aquestes característiques associades al joc em dóna motius per considerar-lo una eina molt important en el desenvolupament de les persones i més concretament com un instrument que poden utilitzar les escoles per formar infants tant a nivell de la societat com a nivell personal.

2.3. Desenvolupament integral mitjançant el joc

Com ja he comentat anteriorment, el joc promou la creativitat, ajuda a potenciar l'autoconeixement, a conèixer els altres i ajudar-nos a solucionar problemes de la vida real, entre d'altres. Relacionat amb aquesta idea Garaigordobil (2005) comenta que el joc és una necessitat vital i un motor del desenvolupament humà. Forma part del desenvolupament integral del infant perquè fa que hi hagin connexions sistemàtiques amb el desenvolupament del ésser humà, en aspectes com la creativitat, la solució de problemes de la vida real, l'aprenentatge de papers socials, etc. Aquesta autora també menciona que el joc és un instrument que ajuda a descobrir i autodescobrir-se, a realitzar exploracions i experimentacions amb ell mateix i amb els altres. Per tots aquest motius, és a dir, per tots els aspectes que potencia el joc en el desenvolupament d'una persona, és important tenir-lo en compte en l'educació.

Aquest autors comenten que el joc dels infants en els espais educatius permet el/la educador/a relacionar el joc amb l'aprenentatge i per tant, facilitar el desenvolupament motor, cognitiu, social i emocional.

2.3.1. El desenvolupament motriu

El joc incentiva el moviment del propi cos, també augmenta la interacció entre el cos i l'entorn i entre els cossos de tots els participants, és per aquest motiu que amb aquest instrument l'infant pot desenvolupar capacitats psicomotrius, de coordinació i d'estructuració de la perspectiva que són necessàries a la vida diària. Per tant, totes aquestes finalitats motrius ajuden al desenvolupament de l'ésser humà, tal i com assenyala Garaigordobil (2005).

Els autors Garcia i Llull (2009) afegixen que, gràcies al joc, els nens i les nenes poden desenvolupar capacitats motores com la força, la velocitat, el desenvolupament muscular, la sincronització, la definició de la lateralitat, la coordinació visual-motora, la percepció dels sentits, etc. A partir d'aquests comentaris sobre com el joc afavoreix el desenvolupament motor, dedueixo

que aquests autors volen donar importància de les habilitats que aporta el joc en el desenvolupament motor.

2.3.2. El desenvolupament cognitiu

Garaigordobil (2005) comenta que a partir del joc l'infant crea i desenvolupa estructures de pensament que afavoreix la creativitat, l'ajuda a descobrir i entendre l'entorn. Un infant que ha estat estimulat a través de la realització dels jocs pel desenvolupament cognitiu es veurà afectat positivament en el futur incrementant la intel·ligència, la capacitat de prendre decisions, la capacitat de ser crític, la aptitud de maduresa per l'aprenentatge, el llenguatge, les matemàtiques i la creativitat. Garcia i Llull (2009) fan més èmfasi en l'estimulació de la creativitat, ja que creuen que aquesta activitat lúdica potencia la imaginació, el pensament simbòlic i a desenvolupar destreses o habilitats manuals. Tot aquests aspectes són necessaris per la vida quotidiana i per tant, si el joc ajuda a desenvolupar-les l'hem de considerar una eina educativa.

2.3.3. El desenvolupament social

Garcia i Llull (2009) comenten que el joc facilita l'aprenentatge de les normes de convivència en la mesura que els infants poden participar en situacions imaginades per un col·lectiu, acceptar rols (que poden ser reals o ficticis) i conèixer funcions socials que ajuden a construir els límits en les relacions. En resum, els infants poden interactuar de manera cooperativa amb una actitud de respecte envers els companys/es.

L'autora Garaigordobil (2005) afegeix que el joc permet al nen/a un coneixement més ampli, tant de si mateix com de les persones que l'envolten. Així, el joc és una eina que ajuda a representar el món social, amb altres paraules, a descobrir la vida social dels adults i les regles que regeixen en les relacions. El fet de jugar amb una altra persona o amb un col·lectiu fa que l'infant hagi de desenvolupar capacitats de comunicació.

En aquesta reflexió de l'autora afegiria que són molt importants aquests valors alhora d'educar un col·lectiu, perquè penso són la base del respecte i

de la tolerància en una persona per tal que pugui acceptar a un altre individu sense discriminar-lo per cap motiu.

2.3.4. El desenvolupament emocional

Garaigordobil (2005) comenta que el joc ajuda a desenvolupar l'àmbit emocional perquè provoca plaer alhora de jugar, entreteniment i alegria. Això permet a l'infant a expressar-se lliurement i descarregar les seves tensions. Aquesta autora esmenta que diversos estudis afirmen que el joc augmenta els sentiments d'autoacceptació, d'autoconcepte, d'autoestima, d'empatia, etc. Per aquest motiu, és important fomentar el joc a l'escola, perquè ajuda els infants a refugiar-se davant de dificultats de la vida als infants.

Potenciar el joc és sinònim de potenciar el desenvolupament integral de l'infant, a més a més, de tenir una funció preventiva i terapèutica. (Garaigordobil, 2005: 20)

Des del meu punt de vista, totes aquests àmbits de desenvolupaments que potencia el joc són importants. Tot i així, en aquest treball em centraré amb els dos que considero més significatius en relació al tema del meu TFG; el desenvolupament social i el desenvolupament emocional. He triat aquestes dues vessants perquè penso que són essencials en un ésser humà i potser són els que costen més de transmetre en una aula (de mestre/a a alumne/a). Per aquest motiu, crec que aquests àmbits s'han de treballar tant aviat com sigui possible, és a dir, en les primeres etapes de la vida, ja que si els nens adquireixen valors socials des de ben petits, els aniran desenvolupant positivament i aplicant el llarg de tot el cicle vital.

El joc proporciona plaer, satisfacció i diversió, és una activitat motivadora. És un mitjà per experimentar coses noves, per provar i desenvolupar noves habilitats, per exercitar-les, per desenvolupar capacitats, per conèixer les característiques pròpies, les possibilitats i els límits personals, etc. Permet entendre el món que els envolta i fer-los entendre els valors, normes i hàbits socials. Per tant, amb el joc l'infant està aprenent com és la societat i com funciona. (Guitart, 1998: 7).

A partir de la lectura dels diferents autors citats, m'agradaria expressar els següents interrogants: Per què en la educació formal el joc té encara un rol

tan marginal? Per què en moltes situacions es prohibeix els infants jugar, per tal que puguin treballar, és a dir, per fer feina? Considero que aquesta desvaloració del joc dins de l'educació formal parteix d'un desconeixement de les possibilitats que hi aporta. Perquè, com han assenyalat els autors citats, jugar també es "treballa" però d'una manera més dinàmica i atractiva per l'infant.

2.4. El joc en l'educació infantil

Fins ara he parlat del joc en l'educació global dels infants, a continuació em centraré en una etapa més concreta: l'educació infantil que engloba infants de 0 a 6 anys. Tal i com diu Linaza (1991) el joc infantil és útil perquè ajuda en el desenvolupament dels infants sent ells els protagonistes. A més a més, permet explorar el món dels adults sense estar ells presents. Aquests fets creen autonomia a l'infant i els incentiva a conèixer més del seu entorn.

El juego infantil es un medio de expresión, instrumento de conocimiento, factor de sociabilización, regulador y compensador de la afectividad, un efectivo instrumento de desarrollo de las estructuras del movimiento; en una palabra, resulta un medio esencial de organización, desarrollo y afirmación de la personalidad. (Zapata, 1988 citat a Parades 2003: 26)

El joc en educació infantil és una eina que ajuda als nens i a les nenes a canviar, és a dir, a modificar els seus comportaments perquè millorin. Els autors Garcia i Llull (2009) afirmen que els educadors utilitzen aquest recurs per tal que els infants aprenguin i ampliïn les seves capacitats d'atenció, de memòria, de creativitat, d'imaginació, etc. De tal manera que vagin desenvolupant la seva intel·ligència progressivament.

A l'hora de portar el joc dins l'aula, Ripoll (2006) comenta que s'ha de tenir en compte les característiques del grup, ja que el joc ha de partir d'aquestes. El/la mestre/a s'ha de plantejar uns aspectes que ajudin esbrinar quin és el joc més adequat pel grup.

- S'ha de saber si és un grup que ja es coneix o encara no hi ha hagut cap relació entre ells.

- S'ha de tenir en compte si el grup el formen infants de la mateixa cultura o hi ha diversitat, si tots tenen les mateixes condicions físiques i psíquiques, és a dir, si hi ha algun infant amb necessitats educatives especials.
- S'ha de saber quin és el motiu que els agrupa i quins són les seves motivacions.

Segons aquests autors, en educació infantil s'hauria de motivar a l'infant perquè jugui, i per tant, el/la mestre/a haurien de donar els materials i estratègies necessaris perquè es realitzi d'una manera positiva, saludable i còmode per aquests. Aquest és un altre aspecte a tenir en compte quan es realitza aquest tipus d'activitats, ja que els jocs han de ser el màxim d'adequats possibles i ha d'haver materials necessaris per tal que es puguin desenvolupar correctament. Per tant, l'educador/a hauria de posseir un gran ventall d'estratègies per poder conèixer tots aquests aspectes i portar a terme el joc més adequadament.

Un altre aspecte a tenir en compte quan es realitza el joc en educació infantil és que és necessari que hi hagi un moment per avaluar el què s'està produint en els infants, d'aquesta manera es podrà observar quins aspectes han millorat o què els hi manca. Una manera de fer-ho és a través del enregistrament, és a dir, la documentació, normalment es sol realitzar amb imatges, els vídeos, la transcripció dels diàlegs dels infants, etc. L'autor Ripoll (2006: 22) comenta: "Gràcies aquests enregistraments es pot fer una avaluació conjunta o individual, segons el que l'educador/a vulgui observar".

Aquest autor esmenta que, després d'haver aplicat un joc en un context educatiu, s'han d'analitzar els resultats, és a dir, comprovar si s'han aconseguit els objectius proposats amb el joc, i si no s'han aconseguit s'ha de valorar què es pot modificar per aconseguir-ho. Per poder observar si els infants han adquirit els coneixements que volem transmetre, Ripoll (2006) esmenta que seria adequat establir uns ítems que ajudin a realitzar aquesta avaluació. Des del meu punt de vista, el/la mestre/a ha de fer la seva avaluació però també és molt interessant que els infants la facin, és a dir, expliquin la seva experiència en el joc. A partir d'aquesta conversa poden

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

sorgir moltes aportacions dels nens i nenes que poden fer millorar aspectes del joc.

Per centrar-ho més en el tema d'aquest treball, l'exemple d'avaluació seria realitzar un joc on l'objectiu fos crear cohesió de grup per tal d'incloure tothom en un mateix grup. Si els participants no aconsegueixen l'objectiu s'hauria de fer la reflexió perquè no ha funcionat i trobar-ne un altre on els infants poguessin adquirir la fita proposada.

3. El joc com eina inclusiva

Com he mostrat en apartats anteriors, el joc és una eina que ens ajuda a transmetre coneixements transversals i acadèmics. El que em proposo aconseguir en aquest apartat és estudiar com el joc pot ser un instrument per introduir infants amb necessitats educatives especials en un grup-classe. Per aquest motiu primer faré una breu introducció del que és la inclusió, els efectes positius que produeix en una aula i després em centraré en com el joc pot afectar en la inclusió i l'acceptació d'aquests infants en una aula ordinària.

Tal i com comenta Pujolàs (2003), per aconseguir una aula inclusiva s'han d'utilitzar recursos per poder fer un ensenyament i un aprenentatge multinivell, és a dir, adaptar-se a les necessitats i capacitats de cada alumne/a. En el cas del joc, és un recurs, adaptable (les normes, l'estructura, l'inici, el final, etc. del joc es poden modificar per tal que tothom hi pugui participar). Per tant, segons la teoria pot ser una eina eficaç per poder utilitzar en qualsevol aula.

3.1. Concepte d'inclusió

De La Cerda (2013) comenta que l'idea d'inclusió comença a sorgir durant el segle XVIII i el segle XIX a Europa. Diferents autors com a Bell i Lancaster (1818) van observar que en l'educació es formaven diferents models d'ensenyament. Un d'aquests consistia en que els alumnes s'ensenyaven mútuament i els infants feien més progressos si els seus companys/es col·laboraven en aquest procés. A més, van poder comprovar que utilitzant aquesta metodologia d'ensenyança comportava efectes i actituds positives als alumnes, que possibilitaven realitzar una feina conjunta constantment.

Més endavant Kropotkin (2012) va plantejar l'ajuda mútua com una estratègia de supervivència fonamental pels éssers humans. Una idea que va inspirar autors referents en el camp educatiu com Freinet (2005), que el seu principi bàsic del model educatiu és el treball cooperatiu.

Progressivament es va anar creant la idea de inclusió educativa, un concepte que segons Stainback i Stainback (1999) s'ha de diferenciar d'un altre enfocament molt present en els anys setanta i vuitanta: la integració. La inclusió fa referència a l'idea que el sistema educatiu s'ha d'adaptar a les necessitats i discapacitats de cada infant. L'entorn, la metodologia d'ensenyament, l'organització del sistema educatiu i l'estructuració de les aules han d'estar modificats per tal d'eliminar barreres d'aprenentatge dels alumnes amb N.E.E. En canvi el concepte d'integració el defineixen com el reintegrament d'algú dins d'una comunitat de tal manera que és aquest el que s'ha d'adaptar al sistema educatiu.

Aquests autors comenten que hi ha diferents avantatges alhora de treballar la inclusió:

- Totes les persones que formen part de la comunitat educativa es beneficien d'aquesta metodologia ja que no es discrimina ningú i no es fan categories, tots participen per aconseguir l'objectiu.
- Tots els recursos i esforços dels agents involucrats en la institució escolar es dediquen a avaluar les necessitats docents, a adaptar l'ensenyança i a donar recolzament als alumnes.
- Els educadors han de proporcionar a cada alumne/a programes estimulats i adequats a les necessitats i capacitats de cada infant.
- La possibilitat de proporcionar reforç social i docent a tots els alumnes per tal de construir infants independents, respectuosos i amb responsabilitat.

Observant aquests aspectes positius que proporciona la inclusió puc concloure que és l'enfocament educatiu que ajuda aconseguir un mateix objectiu de manera conjunta i això provoca establir una relació afectiva i d'amistat entre els que hi participen. Actituds importantíssimes alhora de conèixer en un grup.

3.2. El paper del joc en la inclusió

A continuació comentaré diferents actituds necessàries en els infants i en el/la mestre/a per tal d'aconseguir la inclusió d'infants amb N.E.E. Tot

seguit, les paraules en cursiva són les paraules claus que cal destacar perquè és el que obtenen els nens i les nenes utilitzant el joc.

Les actituds comentades anteriorment -la relació afectiva i d'amistat- són les que creen uns vincles entre les persones implicades que ajuden a poder viure en un grup. Segons la fonamentació teòrica, els docents han de tenir seguretat en ells mateixos i han de potenciar la confiança entre els membres de l'aula. Un/a mestre/a ha d'establir *vincles* de qualitat entre els seus alumnes per tal que es coneixin i entenguin la situació del company. El/la docent també ha d'establir aquest tipus de vincle amb els alumnes. Un mitjà per aconseguir-ho és el joc, ja que els infants es relacionen constantment i l'adult hi pot participar per tal d'augmentar les relacions amb els alumnes, d'aquesta manera dona entendre que el/la mestre/a també forma part del grup.

L'activitat lúdica ajuda a potenciar la relació infant- infant i infant-mestre/a. També afavoreix el coneixement entre els/les companys/es i permet saber com es comuniquen, quins sentiments tenen, quines són les seves característiques, etc. Gutiérrez dins Moreno (2002: 54) afirma: "A través del joc els nens i les nenes viuen situacions diverses que els ajuden a desenvolupar sentiments, actituds i comportaments necessaris per *la convivència en un grup*". Mitjançant el joc, l'infant aprèn a cooperar, a participar, a acceptar-se, a veure la imatge que els companys/es tenen d'ell i articular una imatge dels seus companys/es, etc.

Així, també el fet d'intentar-se posar en el lloc de l'altre tenint en compte que ell/a és diferent. Quan els nens i les nenes ja es coneixen poden arribar a entendre com pot ser el context del company, per aquest motiu a vegades poden adquirir una actitud empàtica. Tal i com comenta Gutiérrez dins Moreno (2002) el joc facilita l'adaptació social perquè fa que l'infant, en la representació d'un altre personatge, reflexioni sobre l'experiència de l'altre i sobre la situació que està vivint i per tant, desenvolupi aquesta actitud.

Sánchez i Pérez dins Moreno (2002) afirmen que el joc és una activitat lúdica que permet promoure *la cooperació*, ja que els participants per tal d'aconseguir un objectiu comú, una fita hauran de col·laborar entre tots

perquè no es poden aconseguir els objectius individuals si abans no s'han obtingut els grupals.

Diverses investigacions declaren que el joc és un instrument eficaç per fomentar actituds relacionades amb la cooperació i millora *la cohesió de grup*, aspectes imprescindibles per tal d'aconseguir un grup unit, on no hi hagi ningú discriminat, exclòs, derrotat o eliminat. Segons Sánchez i Pérez dins Moreno (2002) la cohesió és fonamental per treballar amb un grup, ja que si entre els seus membres no es respecten, no es coneixen i no es tolerant, no es pot tirar endavant els projectes de l'escola.

Un altre actitud que el joc pot desenvolupar és *l'acceptació dels companys/es*, tant si tenen dificultats d'aprenentatge com si no. Si l'infant amb N.E.E. se sent acceptat en un grup, ajuda a que superi les barreres que dificulten l'amistat i la interacció. A partir d'aquí l'infant pot aconseguir els seus objectius amb més èxit, ja que no se sent ni qüestionant ni jutjat per les seves característiques, tal com indica De la Cerda (2013).

Aquesta mateixa autora, comenta que per aconseguir una aula inclusiva és molt important *l'autoestima*. Si es potencia l'autoestima, els infants són més capaços d'aconseguir èxits individuals i col·lectius perquè augmenta la seguretat i la confiança en ells mateixos. Tenir autoestima en un mateix és necessari per tal que els companys/es et vegin tal i com ets, ja que una persona que no se sent segura ni confiada en ella mateixa, els altres tampoc la veuran així i possiblement no es creïn uns vincles tant intensos com es podrien crear si tingués aquestes actituds. Segons Guitart (1998), mitjançant el joc es pot potenciar l'autoestima dels participants, moltes activitats lúdiques ajuden augmentar l'autoestima perquè l'infant és protagonista de l'activitat i sense ell no es podria realitzar. A més, si es vol centrar en fomentar l'autoestima en un infant en concret, el joc permet fer-ho.

Lligat amb l'autoestima es troba un altre aspecte rellevant en una aula inclusiva, *la motivació*, no solament la individual sinó la col·lectiva, amb altres paraules, l'ànim mutu per aconseguir l'objectiu proposat, comenta Pujolàs (2003). Des del meu punt de vista és un dels aspectes més

importants en l'educació, ja que si els infants no tenen ganes d'aprendre no ho faran, perquè no tindran aquesta vitalitat necessària per poder adquirir nous coneixements i relacionar-se amb els companys/es. Aquest autor comenta que amb el joc es potencia aquesta vitalitat perquè es compleixen els interessos i necessitats de cada infant per tal que pugui aconseguir el que ell desitgi i per tant, aconseguir un sentiment agradable de satisfacció i absència de patiment.

De la Cerda (2013) comenta que cal apreciar els companys/es i sentir-se apreciat. Els mètodes d'aprenentatge cooperatiu són intervencions socials, de manera que augmenten el contacte entre els alumnes, els ofereix una base compartida de similituds com ara *pertinença a un grup*. La suma de diferents elements com aquest fa que augmenti l'afecte entre ells. Tal i com comenten Sánchez i Pérez dins Moreno (2002), amb el joc també es pot aconseguir totes aquestes actituds, ja que és una activitat col·lectiva que incentiva la cooperació per tal d'obtenir la mateixa fita.

L'autonomia és un altre actitud indispensable a desenvolupar en una aula inclusiva, tal i com comenta Pujolàs (2003) és un aspecte que ajuda a que els infants es valguin per ells mateixos i desenvolupin estratègies per independitzar-se. Si es potencia aquesta actitud entre els infants, la mestra tindrà més temps per dedicar-lo als infants amb N.E.E. Ripoll (2006) afirma que el joc, entre altres recursos com activitats o dinàmiques de grup, és una eina que pot ajudar el desenvolupament de l'autonomia entre els infant, a valer-se per ells mateixos.

Pujolàs (2003) comenta la importància que té la *comunicació* per poder desenvolupar aquestes habilitats socials per tal d'aconseguir inclusió: cal una comunicació precisa i clara, sense embuts. Si un infant compareix amb els seus companys/es els seus pensaments i opinions, amb respecte, afavorirà al bon ambient entre aquests. En el joc sempre ha d'existir comunicació, verbal o no verbal, ja que sense aquest aspecte no es pot portar a terme l'activitat lúdica. Per tant, la comunicació és un aspecte indispensable per realitzar l'activitat lúdica, a més a més, és necessària ja que els participants l'han d'utilitzar mentre el practiquen. En conclusió, el joc és una eina per incentivar la comunicació.

Després d'haver comentat totes aquestes actituds necessàries per tal que hi hagi inclusió en una aula, podem afirmar que el joc és una eina que ens permet desenvolupar-les. Per tant, la teoria sembla indicar que l'activitat lúdica pot ajudar a incloure els infants amb N.E.E. en una aula ordinària alhora que els ajuda adquirir coneixement acadèmics i valors socials.

3.3. La importància de la inclusió a les aules

Tal i com comenta l'autora Huguet (2006), és important utilitzar l'enfocament de la inclusió a les aules perquè afavoreix a tot el sistema educatiu, des dels infants fins a l'estructuració de l'aula. Treballar tots junts dins d'una mateixa aula proporciona molts aspectes positius:

- L'ensenyament de suport cap a l'infant amb N.E.E. no solament ajuda a l'alumnat, sinó també al professorat i als tutor i tutores, perquè junts vagin aprenent a entendre la diversitat dins l'aula.
- Afavoreix la plena integració en el grup classe. Que els i les alumnes vegin a l'infant amb dificultats com un membre més del grup classe.
- Afavoreix a conèixer què passa en el grup ordinari i què necessita l'alumnat.
- Afavoreix l'autonomia de l'alumnat en entorns coneguts.
- Afavoreix la implicació de tot el professorat i evita la delegació en els especialistes.
- Pot ser una estratègia de perfeccionament i millora de la tasca educativa a l'aula.
- Provoca un augment de comunicació entre els mestres, els alumnes i la pràctica.
- La intervenció d'aquest infant dins l'aula fa que tot l'alumnat convisqui amb nens i nenes diferents i aprenguin a acceptar la diversitat.

A partir de tots aquests beneficis es pot observar com la inclusió pot ajudar a que un infant amb N.E.E. formi part d'un grup. D'aquesta manera es podrà aconseguir l'objectiu fonamental de la inclusió: que tots els alumnes puguin desenvolupa al màxim les seves capacitats i que tinguin els mateixos drets per conviure en una aula.

Una escola per a tothom que no faci cap distinció per raó de procedència, color, sexe, llengua, religió, discapacitat, sobredotació, origen social o qualsevol altra condició. (Macarulla i Siaz, 2009: 12)

Amb aquesta reflexió, la meva defensa a la inclusió és encara més sòlida, ja que no solament s'ha de oferir garanties d'accés en el sistema educatiu per tothom, sinó que s'han d'eliminar les barreres que dificultin la participació, la socialització i l'aprenentatge d'aquests infants.

3.4. El paper de el/la mestre/a

La inclusió forma part de tota l'escola, però és el/la tutor/a de cada classe qui ha de promoure-la cada dia dins l'aula, mitjançant les activitats, l'organització, les dinàmiques... i els jocs. Per aquest motiu trobo important dedicar en un apartat a les actituds i competències que hauria de tenir un docent.

Tal i com comenta Tomlinson (2005), un/a mestre/a que treballa en una aula amb diversitat ha de treballar a gust i així poder organitzar activitats que ofereixin diferents oportunitats d'aprenentatge. Per poder-ho aconseguir, és necessari conèixer els i les alumnes de manera individual i treballar a partir del que els interessa. Per tant, el professorat ha de desenvolupar les capacitats següents:

- Organitzar un currículum centrat en la informació, el coneixement i les destreses essencials dels infants.
- Observar i reflexionar sobre cada alumne/a i el grup i com es poden organitzar les activitats a partir d'aquest punt.
- No crear estereotips, ni mentals ni comunicar-los als infants.
- Incentivar els alumnes a expressar-se per tal de conèixer millor als altres.
- Utilitzar el temps amb flexibilitat, sense presses: cada infant necessita el seu temps.
- Buscar una ampla gama de materials perquè es puguin atendre a les necessitats de cada infant.
- Planificar diferents maneres d'aconseguir un objectiu comú, així es trobarà la que és més adient a cada alumne/a.

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

- Diagnosticar les necessitats de cada infant i actuar segons aquestes.
- Pensar què podria sortir malament d'una activitat i estructurar-la per tal d'evitar problemes, és a dir, tenir un pla "B".
- Potenciar que els infants se sentin protagonistes del seu aprenentatge.
- Variar el lloc i les modalitats d'ensenyar per tal de renovar-los.
- Organitzar els materials i els espais, per tal d'atendre a totes les necessitats.
- Donar directius, estructurar les activitats i explicar-los-hi per tal que en cada moment sàpiguen que fan.
- Crear una sensació de comunitat a l'aula.
- Procurar que tots se sentin benvinguts i contribuir a que els altres també s'hi sentint. Una posició flexible de les taules fa que hi hagi una bona entrada a l'aula.
- Assegurar-se que cada alumne/a obté el que necessita amb la finalitat de créixer i aconseguir resultats satisfactoris.
- Determinar allò que realment és important i bàsic per a tots els alumnes

Tant el/la mestre/a de suport com el/la tutor/a han de treballar en equip perquè l'aula tingui un bon funcionament. S'han de marcar els objectius comuns que han d'aconseguir i utilitzar el màxim de recursos possibles de cada persona. Amb altres paraules, han de cooperar, no competir. El/la tutor/a no s'ha de sentir com si li estiguessin envaint la classe, sinó el contrari, com si un altre professional, amb recursos diferents, pot ajudar a establir un bon clima a l'aula per poder aprendre.

Segons Huguet (2006) el/la tutor/a exerceix una gran influència en els membres de la classe i en els lligams que s'estableixen. És la persona que dinamitza les accions, intervé per modificar estereotips, influeix en l'autoestima dels infants, etc. Per això és tant important que el docent estigui implicat amb tots els seus alumnes de la mateixa manera. Un/a mestre/a de suport és important a l'aula però no té un paper tant influenciat, ja que només fa el suport, dóna idees, ofereix ajuts, etc. Però

la majoria d'hores els infants estan en contacte amb el/la tutor/a, que és el/la responsable de la classe.

Els infants no tenen intenció d'aprendre mentre juguen, és feina de l'educador/a fer veure als nens i a les nenes que poden aprendre mentre gaudeixen jugant, comenten Garcia i Llull (2009). El/la docent ha de preparar una sèria d'objectius i estratègies que facilitin a l'infant a adquirir nous coneixements durant l'activitat lúdica.

3.5. Metodologia per desenvolupar el joc perquè sigui inclusiu

Després de revisar diferents autors que parlen dels beneficis que ofereix el joc per aconseguir una aula on hi hagi cohesió de grup i la no discriminació, és necessari destacar quina estructuració i passos s'han de seguir en el joc per tal de seguir incentivant aquest sentiment de inclusió. Aiscow et al. dins Huguet (2006) comenten que les estratègies per intervenir dins l'aula són:

- Establir un clima efectiu basat en la confiança, les relacions, la seguretat i l'acceptació. El/la mestre/a ha de buscar una connexió afectiva i emocional que serveixi de suport a l'aprenentatge per tal que els infants tinguin interès amb el que realitzen. En aquest cas, el joc és un element atractiu pels nens i les nenes ja que saben que gaudiran realitzant-ho, per tant ja forma part d'aquest interès.
- Explicar com es desenvoluparà l'activitat amb l'ús d'un llenguatge clar i el més explicatiu possible, intentar evitar i controlar possibles malentesos o incomprendions (sobretot en relació a les regles que regeixen l'activitat).

A continuació presentaré un seguit de taules que indiquen les característiques que ha de tenir el joc per tal de desenvolupar-se com una activitat inclusiva. Aquestes taules estant organitzades pel moment en el qual s'ha de presentar l'activitat, és a dir, que estan estructurades per "Inici de l'activitat", "Durant l'activitat" i "Després de l'activitat". Així, Aiscow et al. dins Huguet (2006) afirmen que per realitzar una activitat inclusiva cal tenir en compte aquests aspectes:

Inici de
l'activitat

- Explicar i mostrar els materials que s'utilitzaran. En el cas del joc, no sempre és necessari materials.
- Comentar els objectius d'aprenentatge. És important relacionar-ho amb altres activitats i coneixements, d'aquesta manera poden veure que és funcional i per tant, es pot aplicar en altres àmbits.
- Explicar els diferents passos en que s'estructura el joc. Es poden escriure a la pissarra perquè els infants els puguin visualitzar i saber l'organització del joc. A més, d'aquesta manera poden apareixia dubtes que el/la mestre/a ha de respondre o incentivar a que els proposi infants es resolguin.
- L'infant amb N.E.E. és important que ha l'inici de les activitats s'ha li doni orientacions individuals, a mida que vagi agafant el ritme es poden anar disminuint perquè no s'acostumi i després sigui massa dependent.
- El/la mestre/a ha de tenir estratègies per aconseguir que els infants estiguin atents: demanar que seguin davant, reclamar la seva atenció, afavorir i potenciar la seva participació, fer-los preguntes que sabem que poden respondre, etc.
- Explicar els diferents passos en que s'estructura l'activitat, en aquest cas el joc. Es poden escriure a la pissarra perquè els infants els puguin visualitzar i saber l'organització del joc. A més, d'aquesta manera poden apareixia dubtes que el/la mestre/a ha de respondre o incentivar a que els proposi infants es resolguin.
- S'han d'activar els coneixements previs de l'alumnat perquè vagi establint relacions amb els coneixements nous. És important que el/la docent tingui en compte els interessos dels infants. Els alumnes s'han de sentir acceptats i que se'ls hi donen importància a les seves aportacions.

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

Durant
l'activitat

- Animar-los i mostrar confiança en les seves possibilitats, exigir el que poden fer sols i afavorir que rebin ajuda dels companys i companyes quan ho necessiten. En el cas del joc, és important realitzar-lo per parelles o en grup, d'aquesta manera els infants s'ajuden mútuament.
- Fomentar experiències d'èxit a l'aula. El/la mestre/a pot preveure quins són els jocs que poden ser els protagonistes i acabar-los amb èxit.
- Proporcionar ajuts diferents segons les dificultats de cada alumne/a.
- Promoure estratègies de treball i d'autonomia dins l'aula ordinària, no tant l'ajuda directa:
  - Aportar ajuda i retirar-se
  - Promoure que escolti les indicacions de la tutora i no esperi les de la mestra de reforç
  - Que vagi a buscar materials
  - Que aprengui a demanar ajuda quan sigui necessari.

Aquestes estratègies es poden anar desenvolupant a mida que es van realitzant jocs i l'infant se sent segur d'ell mateix i recolzat pels companys.

Després
de l'activat

- Afavorir la reflexió sobre el que aprenem, el que no sabem, el que ens costa d'aprendre...
- El/la mestre/a pot realitzar activitats d'avaluació final de manera puntual.

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

Segons aquests autors aquesta estructuració és molt important tenir-la en compte en el moment de desenvolupar qualsevol activitat per tal que sigui inclusiva. Tots aquests passos s'han de tenir presents a l'hora de realitzar un joc, ja que com he dit anteriorment, és una activitat que es pot modificar segons els interessos que es vulguin aconseguir. Tots aquests aspectes s'haurien de tenir en compte en el desenvolupament d'una activitat per ajudar a l'infant amb N.E.E. a participar en el joc i seguir-lo de manera adequada. Mitjançant aquesta taula analitzaré alguns aspectes sobre el joc a l'escola on he realitzat les pràctiques III.

4.Part pràctica: Estudi de Cas

El marc teòric em dóna una visió de com ha de ser el joc, la seva importància en l'educació dels infants i com utilitzar-lo per tal que ajudi a incloure infants amb N.E.E. dins d'un grup. Amb la part pràctica observaré si els aspectes que comenten els autors es poden observar en una classe, per tant establiré relacions entre el que diu la teoria i el que es pot observar en la realitat, és a dir, el que passa en la pràctica.

En aquest apartat de part pràctica faré un estudi de cas de l'escola on he realitzat les pràctiques, la Scuola Parrocchiale dell'Infanza Villa Gaia del nord d'Itàlia. El que em proposo aconseguir amb aquest estudi és analitzar com el joc pot ajudar a un infant que té necessitats especials a formar part d'un grup sense discriminacions. A continuació explicaré la meva experiència a l'escola, faré un anàlisi d'aquesta i com treballen amb el joc. Un altre aspecte que desenvoluparé serà l'anàlisi del cas d'en Pietro, un infant amb molta dificultat d'atenció i amb comportaments agressius i disruptius que dificulten la relació amb els seus companys/es.

4.1. Context de l'escola "Villa Gaia" i d'en Pietro

El gener del 2013 la Universitat de Vic va organitzar un viatge a Itàlia per poder veure el funcionament i organització del sistema educatiu de les escoles italianes. Entre totes les escoles que vaig veure una em va cridar l'atenció: l'Scuola Parrocchiale dell'Infanza Villa Gaia. Aquesta, a part de creure en la inclusió i fomentar l'acceptació dels infants amb N.E.E., té un objectiu principal: que els infants han d'estar motivats i tenir curiositat per conèixer i aprendre.

Amb un visita ja em va donar la impressió que aquella escola era diferent i que la metodologia que utilitzaven era tant interessant que no podia conèixer-ho tot en un sol dia. A partir d'aquí vaig pensar que seria molt beneficiós a nivell personal i professional poder realitzar les pràctiques III en aquella escola, per tal d'observar un altre sistema educatiu i aprendre de

la filosofia "l'emozione di conoscere e il desiderio di esistere", l'emoció de conèixer i el desig d'existir de Nicola Cuomo.

Les característiques més importants d'aquesta filosofia són que els infants han d'aconseguir arribar més enllà de la realitat de fer eleccions projeccions subjectives i arbitràries sobre allò que viuen, estimular la capacitat per descobrir i saber, tenir objectivitat, etc. En conclusió, una filosofia que té en compte l'infant i el que l'interessa i el motiva per tal de satisfer les seves necessitats i formar infants crítics, amb sentiments, valors, que creguin en ells, etc.

L'escola Villa Gaia es troba en un poble anomenat Castelnovo di Sotto a la zona de Reggio Emilia, Itàlia. En aquest poble hi ha dues escoles; Girasol-Palomar, que és municipal i segueix una línia educativa diferent a la de Villa Gaia, ja que aquesta és parroquial. Tot i que les dues escoles siguin diferents tenen el mateix objectiu general: construir infants competents, amb valors socials i un alt nivell acadèmic.

La classe on he realitzat l'estudi de cas és la classe de 3 anys. Està composta per 12 nens i 13 nenes, en total 25 infants. Hi ha dues mestres, la Greta i l'Elena, les dues fa molts anys que treballen en aquesta escola i segueixen la filosofia.

En aquest grup-classe hi ha un infant que destaca entre els seus companys/es pels seus comportaments agressius i destructius i la falta d'atenció: en Pietro. Va ser un fill molt esperat per a tota la família i és fill únic i això comporta que en el seu entorn sigui el centre d'atenció; com a conseqüència, a l'escola crida l'atenció per tal d'aconseguir el que ell desitja. Per aquests motius he decidit estudiar el cas d'aquest infant, per observar com es comporta dins del context escolar i com el joc pot ajudar-lo a millorar les relacions amb els seus companys/es, amb les mestres i amb ell mateix.

Foto del grup-classe durant una visita al forner del poble.

4.1.1. Bases filosòfiques de l'escola

L'escola Villa Gaia segueix la filosofia de Nicola Cuomo, un professor de la Universitat de Bologna. Cuomo treballa sobre la inclusió i a fonamentat la teoria de "Emozione di Conoscere e il desiderio d'esistere", és a dir, l'emoció de conèixer i el desig d'existir. Aquesta filosofia es basa en l'idea que l'aprenentatge no ha de ser un tret d'un fusell, sinó el vol de la papallona. Amb aquesta metàfora l'autor vol dir que no tots els infants han d'aconseguir el mateix resultat fent el mateix procés, sinó que cada un ho fa segons les seves necessitats i al seu ritme. Aquesta filosofia sorgeix a partir de crear experiències qualitatives que afavoreixen a l'aprenentatge i sobretot adreçades a donar emoció i desig de conèixer. Un altre aspecte destacable sobre aquesta filosofia és que els infants han de prendre consciència d'ells mateixos i actuar segons el que vulguin descobrir.

Respecte la inclusió, Nicola Cuomo diu que és beneficiaria pels infants perquè els ajuda a desenvolupar actituds i adquirir valors sobre la diversitat. Cada nen/a ha d'estar implicat a les activitats de l'escola i, per tal d'aconseguir-ho, s'ha de conèixer la motivació de cada infant i treballar a partir d'aquesta (Cuomo, N., Bacciaglia, E.; 2005).

Un dels objectius principals de la filosofia de l'emoció de conèixer i el desig d'existir és conèixer els infants i així poder satisfer les seves necessitats i

actuar segons aquestes per tal d'ajudar-los en el seu desenvolupament. Totes les àrees de desenvolupament són importants però la més rellevant és l'emocional. Cuomo creu que per construir infants competents, aquests han de conèixer molt profundament les emocions i han d'aconseguir etiquetar-les, saber descriure-les, saber quina correspon a cada context, etc. Per poder desenvolupar aquesta part emocional utilitzen una eina, que és la màquina del temps. Mitjançant aquest instrument els infants realitzen activitats i projectes que els ajuda adquirir els continguts necessaris que demana el currículum italià. A partir de la màquina arriben diferents personatges que tenen algun problema i els infants han de solucionar-ho per poder-lo ajudar. (Cuomo, N.; 2007).

4.1.2. L'escola Villa Gaia posa en pràctica la filosofia

La màquina del temps és l'instrument principal amb el qual posen en pràctica la filosofia. Al inici de curs decideixen el projecte de l'any i a partir d'aquí es programa com poden iniciar-lo i les activitats que faran. Normalment la màquina del temps és la primera eina que utilitzen.

Des del inici de curs, totes les classes participen en la màquina del temps, cada aula adapta el projecte segons les edats dels infants. Quan la màquina funciona, comença a sortir fum i fa soroll per tal de crear expectació als alumnes. En aquest moment, apareixen els personatges o els materials que ajudaran a iniciar les activitats del projecte.

Quan apareixen personatges, les mestres els hi fan preguntes per tal de conèixer d'on venen i qui són. Els personatges interactuen molt amb els infants tot creant diferents emocions: por, felicitat, entusiasme, etc. És en aquest moment que s'inicia al projecte perquè els personatges expliquen que tenen una missió molt important que oferir als infants. Llavors, arriben materials en forma de caixa o de carta i normalment sempre hi ha alguna pauta que els infants han de seguir per aconseguir l'objectiu principal: ajudar a la persona per tal que pugui aconseguir el que ella desitja.

Una fotografia de la màquina del temps

Els altres instruments que utilitzen per posar en pràctica la filosofia són les diferents activitats, jocs i excursions que es desenvolupen el llarg del curs. Totes aquestes accions tenen en compte els principis bàsics que comenta Nicola Cuomo; es treballa les emocions, les ganes de conèixer, el valors socials, etc.

Durant la nostra estada a l'escola vam poder veure com utilitzaven la màquina del temps, la principal eina que utilitzen. Una classe va rebre, a través de la màquina, un paquet del personatge que estaven treballant, que era el pintor Joan Miró. Per tal de conèixer més coses de Miró i ajudar-lo en el seu problema que en aquest cas era la falta d'inspiració, els infants havien de saber d'on era aquest personatge i van haver de buscar informació de Barcelona i Espanya, per tant treballaven la geografia. A més a més, no només aprenen continguts sinó que també viuen sentiments, com per exemple l'empatia i la solidaritat, perquè han d'aconseguir el seu objectiu, que és ajudar el personatge (Cuomo, N.: 2007).

Villa Gaia fa 12 anys que utilitza aquesta filosofia perquè creuen que és molt important que els alumnes estiguin motivats per aprendre i tinguin ganes de conèixer el màxim possible. Cada any realitzen un projecte nou

que tingui en compte tots els aspectes de la metodologia de Niocola Cuomo. Aquest any treballen les relacions, és a dir, han treballat els vincles familiars, els de l'amistat, relacions que s'estableixen a la religió, etc. Totes les relacions que tenen els infants amb el seu entorn.

4.1.3. Estructuració de l'escola

Les escoles d'Itàlia tenen una distribució de les edats diferent de l'estructuració catalana. L'educació infantil té dos institucions: "il Nido della infanza", és com l'escola Bressol i la "Scuola Materna della infanza" que és com els tres parvularis (P-3, P-4 i P-5). El fet que l'escola Villa Gaia sigui parroquial fa es pugui gestionar diferent i per tant, l'estructura de les edats també canvia. L'escola engloba els tres parvularis i l'últim any de l'escola bressol, és a dir, els de P-2, P-3, P-4 i P-5. Creuen que és millor aquesta distribució per les relacions que es poden formar entre els infants, ja que moltes activitats barregen les edats per tal que uns s'ajudin els altres. D'aquesta manera beneficia a tots els alumnes.

L'estructura de l'escola també és diferent de les escoles catalanes. A Villa Gaia hi ha 4 classes, una per cada edat, però a més a més hi ha una sala polivalent, que connecta amb cada classe, on fan activitats de tot tipus: desenvolupen el projecte de l'escola, pinten, hi ha recons de lectura, escriptura, dibuix, hi ha una taula de llum amb els materials, hi ha materials per fer joc heurístic, una televisió per projectar, un retroprojector... També és un lloc de trobada entre les famílies, on poden veure que a fet el seu fill/a, fan traspàs d'informació, etc. És un espai acollidor que permet poder realitzar totes aquestes activitats.

L'altre sala polivalent és el dormitori. En aquesta es troben els llits que es mouen segons l'activitat que es vol desenvolupar, per exemple aquesta any tenen una activitat programada cada dilluns, que són danses del món. Cada classe té el seu moment, però l'espai és el mateix, llavors el mouen segons el que necessiten. Una altra activitat que desenvolupen en el dormitori és psicomotricitat, ja que la classe de P-4 tenen la necessitat de fer activitats amb moviment i cada matí inicien d'aquesta manera.

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

Villa Gaia està estructurada amb aquest organigrama: un president administratiu, una coordinadora pedagògica, una directora, 8 mestres, 101 alumnes dividits de la següent manera: 20 infants a l'aula de 2 anys a l'aula primavera amb 2 mestres, 27 infants a l'aula de 3 anys a l'aula petita amb 2 mestres, 27 infants a l'aula de 4 anys a l'aula mitjana amb 2 mestres, 27 infants a l'aula de 5 anys a l'aula gran amb 2 mestres, una cuinera i dos auxiliars. El sistema educatiu italià marca que ha d'haver dues mestres a cada aula per poder satisfer de manera adequada les necessitats dels infants i per tal de treballar en petits grups.

L'estructura del dia de l'escola és la següent:

Hores	Tasques
7.30-9.00h	Arriben els infants a l'escola. Hi ha un servei d'acollida on algunes mestres estan amb els nens/es que arribem aviat i els hi fan activitats.
9.00-9.30h	Es fa joc lliure per tot l'espai de la classe. Durant aquest moment les mestres controlen els alumnes però no intervenen, tenen un rol d'observadores.
9.30-10.00h	Els infants esmorzen i fan una mica de conversa en rotllana. Parlen de diferents temes, des del que han fet al cap de setmana fins a reflexions sobre alguna activitat que han fet dies anteriors.
10.00-11.00h	Realitzen l'activitat que tenen programada, normalment en petit grup, tot i que també ho fan a gran grup. Aquesta activitat es pot realitzar a la classe o a la sala polivalent. A vegades també fan activitats en dos cursos, és a dir, que s'ajunten P-2 amb P-3 o P-3 amb P-4.
11.00-11.30h	Es renten les mans i es posen el pitet, és el moment de preparar-se per anar a menjar. Durant aquest procés canten cançons.

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

11.30-12.30h	Fan una pregaria i dinen. Els llocs no estan assignats, van canviant segons on els vingui de gust als infants per tal d'establir més vincle entre ells.
12.30-13.00h	És la primera sortida, alguns nens/es van a casa. Els altres infants que es queden a l'escola els preparen per anar a dormir. Un cop estan el llit els llegeixen un conte perquè es relaxin.
13.00-15.00h	Estan dormint. Les mestres tenen aquest espai per preparar els materials per l'activitat del pròxim dia o organitzar quelcom.
15.00-15.30h	Es desperten i fan el berenar. Amb molta calma es van desparant, es posen les sabates ells sols, seuen a la taula i inicien a menjar.
15.30-16.00h	És la segona sortida, tots els nens i nenes van a casa. La mestra parla amb cada pare o mare de com anat el dia i fan intercanvi d'informació.

Aquesta escola comença el seu any acadèmic el primer dia de Setembre i l'acaba el 30 de juny de l'any següent. L'escola està oberta de dilluns a divendres i facilita a les famílies horari d'acollida al matí. Així doncs, obre a les 7:30 del matí i tanca a les 16:00 de la tarda.

Un altra aspecte que fan cada dia són els encàrrecs, on cada infant té una responsabilitat a complir durant el dia. Es necessita 4 encàrrecs a fer; el fruiter, el que endreça la classe, el que reparteix els pitets i el que para la taula. Cada un d'aquestes tasques té una responsabilitat per tal que l'infant esdevingui més autònom. Per tal que tots els nens i nenes puguin participar, cada dia fan un sorteig per saber qui fa cada càrrec. El fruiter reparteix la fruita de l'esmorzar a cada nen/a i va a la cuinera a dir quan infants hi ha per dinar i esmorzar. El que endreça la classe és el que s'ha de preocupar que tot estigui en el seu lloc i en ordre. El que reparteix els pitets

ha de reconèixer el pitet de cada nen/a i donar-ho correctament. I finalment el que para la taula ha de repartir el cobert corresponent pel menjar a cada infant. Per saber qui fa cada càrrec es fa un sorteig en el moment que estan tots asseguts en rotllana menjant la fruita.

4.2. Metodologia

La investigació que he portat a terme segueix una perspectiva qualitativa. La metodologia que he escollit és l'estudi de cas. Bisquerra et al. (2012) afirmen que l'estudi de cas permet d'indagar i profunditzar sobre un fenomen en concret. La finalitat d'aquesta metodologia és conèixer en profunditat diferents aspectes d'un cas per tal d'aconseguir una explicació de les relacions que es produeixen entre els aspectes analitzats. Per tant, l'estudi de cas em permet comprendre, a partir d'un cas concret, una realitat complexa com és la inclusió. En el meu estudi de cas he intentat analitzar diferents aspectes:

- Com una classe de P-3 utilitza el joc com a recurs educatiu.
- Les necessitats d'un infant concret i estudiar com el joc pot ser una eina per ajudar aquest infant amb necessitats educatives especials a incloure's en el grup-classe.

Les tècniques que m'han ajudat a realitzar aquest anàlisi són l'observació directa i les entrevistes. Blaxter, Hughes, Tight (2008) afirmen que gràcies a la tècnica d'observació s'estableix una relació entre la persona que investiga i l'esdeveniment que està estudiant. L'objectiu principal d'aquesta tècnica és recollir informació sobre el què s'està observant i consisteix en observar, anotar i analitzar els fets que es volen estudiar. És un procediment que implica una activitat de recopilació de dades i de informació, per aquest motiu és tant important la documentació amb càmera de fotos, gravadora o una altra tècnica com les notes de camp.

Durant la realització de l'observació he tingut en compte tots els aspectes esmentats per aquests autors. He realitzat una observació participant per tal d'establir una relació amb els infants. Aquesta tècnica l'he portat a terme a l'aula de P-3 de l'escola Villa Gaia durant 9 setmanes. Allà vaig observar el

grup-classe i un infant en concret, en Pietro. Per tal d'enriquir les observacions, vaig fer una documentació mitjançant càmera de fotos, vídeos, transcripcions directes del que diuen els infants i un diari de camp.

A més de les observacions, una segona tècnica que he utilitzat ha estat les entrevistes. Les entrevistes que he realitzat són obertes, és a dir, que tenia pensat un guió a seguir amb preguntes relacionades amb el tema a tractar però era flexible, ja que anava afegint qüestions a mesura que avançava la conversa. Les respostes també eren obertes, perquè les persones entrevistades podien respondre el que volguessin, d'aquesta manera vaig poder afegir preguntes que no estaven plantejades. En moltes ocasions vaig tenir l'oportunitat d'adquirir més informació del grup-classe i sobretot d'en Pietro a partir de les converses informals que quotidianament realitzava amb les mestres.

Les entrevistes que vaig realitzar eren individuals, és a dir, que hi havia un entrevistador, en aquest cas jo i la persona entrevistada. En vaig fer quatre: a la mestra de l'infant estudiat, en un membre de la seva família, en un company de la classe i el propi infant, en Pietro.

Mestra

Vaig escollir realitzar una entrevista a la mestra, l'Elena, ja que és la que passava més temps amb en Pietro i la que semblava que tingués més vincle amb aquest, per tant coneix molt bé a l'infant. Va ser una entrevista formal, li vaig entregar les preguntes abans de realitzar-la perquè s'ha les mires amb calma. Més tard, la vam realitzar a la sala de reunions amb l'ordinador, a mesura que ella anava contestant jo escrivia.

La mare d'en Pietro

L'entrevista amb un membre de la seva família va ser amb la mare, ja que va voler participar en l'estudi. Va ser molt informal perquè normalment no venia a buscar el seu fill a l'escola perquè no tenia disposició laboral, així li vagi haver de fer el dia de Carnaval, ja que va ser l'únic que tenia festa. Es va realitzar a la sala de reunions i va ser molt breu perquè havia de marxar a portar en Pietro al parc.

L'Elia, un alumne de la classe de P-3 i en Pietro

L'Elia, company d'en Pietro, li vaig fer l'entrevista perquè era l'infant amb qui més jugava i per tant, em podria donar més informació sobre el tema estudiat: el joc. També vaig fer una entrevista el propi infant, en Pietro, per saber els seus pensaments en relació el joc. Les entrevistes als nens es van realitzar de tal manera que no se sentissin observats. Durant el berenar vaig gravar la conversa que tenia amb l'Elia i en Pietro per tal d'obtenir el màxim d'informació possible.

Els objectius que em vaig proposar aconseguir durant la realització de les entrevistes era conèixer en més profunditat la importància del joc que hi ha a la classe d'en Pietro, poder profunditzar en els pensaments d'aquest infant i dels seus companys/es sobre el seu comportament i discutir amb la mestra si creuen que el joc és una eina que el pot ajudar a millorar la seva actitud.

El motiu pel qual he escollit aquestes tècniques és perquè em van permetre observar diferents aspectes necessaris que hauria de tenir el joc perquè sigui una eina inclusiva. Tindrè en compte els objectius que les mestres volen aconseguir, la metodologia, els materials, els espais, el temps, la quantitat d'alumnes que participa, la satisfacció que obtenen, etc.

4.3. Context de la classe de P-3, la classe d'en Pietro

La classe on he realitzat les pràctiques i on he fet l'estudi de cas, ha sigut la de P-3. Està composta 12 nens i 13 nenes, en total 25 infants. El sistema educatiu italià permet que hi hagi dues mestres dins d'una aula, perquè d'aquesta manera poden treballar amb més divisions, és a dir, amb petit grup per tal de conèixer amb més profunditat els infants i treballar més individualment. Les mestres de la classe de P-3 són la Greta i l'Elena. Després de les observacions que he realitzat, penso que les mestres treballen d'una manera molt semblant i això fa que s'entenguin alhora de preparar les activitats. L'única diferència que vaig poder observar era que la Greta no es mostrava tant afectuosa amb els alumnes com ho feia l'Elena i

per aquest motiu podia ser que els infants establissin molt més de vincle amb ella.

Entre les dues es preparen abans d'iniciar el curs uns objectius generals que estan relacionats amb el projecte de l'any de tota l'escola. Aquests no són fixes, ja que es van modificar segones les necessitats i característiques del grup.

Entre els objectius inicials que es proposen les mestres he destacat els que el joc pot ajudar a obtenir:

- Desenvolupar una identitat personal.
- Utilitzar materials, instruments i tècniques diferents per tal d'expressar la creativitat.
- Desenvolupar un bon nivell lingüístic (lèxic i sintàctic).
- Saber escoltar i respectar el tron de paraula dels companys/es i de les mestres.
- Conèixer les pròpies emocions i etiquetar-les. Comunicar-les de manera adequada.
- Reconèixer i identificar les emocions dels altres.
- Experimentar diferents modalitats de treball col·lectiu i jocs cooperatius.

Un cop ja coneixen els infants i ja saben les seves necessitats i característiques, modifiquen els objectius i els concreten. Aquestes fites es van aconseguir el llarg del curs, per aquest motiu realitzen diferents activitats i jocs per tal que els infants els vagin obtenint.

La porta de la classe de 3 any,
decorada pels propis infants

L'Elena està llegint un conte i en Pietro està el seu
costat per fer-li d'ajudant i passar les pàgines.

4.3.1. Paper de les mestres de la classe d'en Pietro

Les dues mestres fa molts anys que treballen amb la metodologia de Nicola Cuomo i, per tant, realitzen les programacions de la setmana amb força facilitat. Quan pensen les activitats, les excursions i els jocs que faran intenten tenir en compte les necessitats de cada infant. Per exemple quan fan activitats en petit grup i divideixen els infants, sempre intenten que siguin heterogenis i que tots els alumnes es complementin entre ells per tal d'aconseguir l'objectiu de l'activitat. Tal i com he comentat en l'apartat del paper del mestre/a, aquestes separacions les poden realitzar de manera adequada perquè coneixen perfectament els infants ja que han estat aquest any amb ells i l'any passat.

Les dues mestres tenen clar que és necessari varietat a la vida dels infants i, per aquest motiu, els espais de treball els van canviant: intenten anar a la sala polivalent o a diferents zones de la classe. El mateix fan amb el material, que no sempre és el mateix i procuren que els nens/es explorin una gran gama de materials per tal que els doni més coneixement del món que els envolta. D'aquesta manera, l'infant percep diversitat en les activitats que realitza i el dia a dia és més dinàmic. El mateix passa amb els jocs, si les mestres els van variant fa que sigui més interessant per l'infant i

pugui ser més beneficiós per ell, tant en l'aspecte d'adquirir nous continguts com en l'aspecte d'adquirir nous valors socials.

Cada dia expliquen al grup el que faran durant l'hora de l'activitat, així els infants s'estructuren i coneixen el que faran durant el dia. Les dues mestres pensen que és important tenir en compte als alumnes perquè d'aquesta manera se senten protagonistes del seu aprenentatge, poden triar allò que volen realitzar i les mestres saben la seva opinió. Aquests són uns aspectes que un mestre/a ha de tenir en compte a l'hora de realitzar una activitat, perquè d'aquesta manera l'infant no és sent com un objecte, sinó com una persona que forma part de quelcom. En el moment del joc, el que fan és explicar les normes, que han de ser clares i poques, d'aquesta manera els alumnes les podran recordar i complir. Un altre aspecte sobre el joc i l'estructuració que realitzen aquestes mestres és que sempre els hi pregunten els infants si els hi sembla bé l'organització del joc, d'aquesta manera els alumnes també poden donar la seva opinió.

Un dels punts que no realitzen correctament, segons la fonamentació que he realitzat, és que a l'hora de fer una programació no pensen que pot passar si no surt bé l'activitat o el joc. És a dir, si un infant no realitza l'activitat de la manera que tenen programada, les mestres no tenen pensat com finalitzar-ho per tal d'aconseguir els mateixos objectius d'una manera diversa, sinó que ho pensen en el moment. Per tal que les activitats siguin el màxim de beneficiaries pels infants, aquesta part l'haurien de tenir en compte en el moment que pensen les activitats perquè d'aquesta manera s'asseguren que es podran aconseguir els objectius. La improvisació no ofereix temps de reflexió. Podria ser interessant de cares a futures investigacions sobre aquest tema preguntar a les mestres perquè no programen una segona activitat o joc per realitzar en cas que el primer no funcioni, tot i que potser el motiu és el temps limitat que tenen per fer la programació.

4.3.2. Utilització del joc a la classe

Segons les observacions que he realitzat en aquest període de temps que he estat a l'escola Villa Gaia i, més concretament a l'aula de P-3, el joc és

una activitat molt utilitzada durant tot el dia: des del primer moment a l'hora d'arribada fins que marxen. El principal tipus de joc que utilitzen és el lliure, on la mestra no intervé i només observa. Un altre joc que realitzen quotidianament és el joc simbòlic, quan els infants imiten situacions de la vida quotidiana dels adults.

Si el joc que realitzen els infants és lliure significa que no hi ha cap programació per part de les mestres a l'hora de realitzar aquesta activitat, és a dir, que no es marquen uns objectius i una estructuració. Per tant, no utilitzen el joc com una eina per transmetre coneixements de forma estructurada, sinó com una eina a partir de la qual els infants poden gaudir i entretenir-se.

Durant els dies que he estat a l'aula, poques vegades les mestres han jugat amb els infants, i això és un aspecte que potser haurien de millorar, ja que d'aquesta manera es potencia un vincle entre adult-nen/a i a més a més, la mestra pot observar els comportaments dels alumnes durant el joc i intervenir per tal que sigui més productiu i beneficiari pel seu desenvolupament. L'únic moment on les mestres participen és a l'hora de la sortida, quan algun infant no sap què fer la mestra juga amb ells a fer trencaclosques o a fer construccions per entretenir-los. Però cal dir que tampoc és un joc estructurat, sinó que és espontani. Seria interessant conèixer el punt de vista de les mestres sobre aquest tema. És un aspecte que m'agradaria seguir estudiant en el futur, ja que li dono molta rellevància el rol del mestre/a dins l'aula, perquè és la persona que ha d'ajudar els infants a desenvolupar-se com a persones. No he tingut ocasió d'aprofundir en aquest tema per la manca de temps en la realització de les pràctiques III.

4.4. Context d'en Pietro

En Pietro és un infant que té 3 anys, viu a Castelnuovo di Sotto amb el seu pare i la seva mare. Els dos treballen a jornada completa i això fa que no tinguin gaire temps per estar amb els pares. L'avi és el que es fa cura del nen durant tot el dia.

Aquest infant està escolaritzat a l'escola Villa Gaia des de que tenia 2 anys, per tant, totes les mestres de l'escola coneixen la seva història i el seu caràcter. Quan era petit tenia conductes poc adequades a la seva edat, com per exemple escapava de la classe, tirava els jocs dels seus companys/es al terra, picava a les mestres quan no aconseguia el que volia, etc. Per aquest motiu, l'equip pedagògic, va decidir que les mestres que l'havien tingut a P-2, havien de seguir-lo fins que s'anés controlant, perquè d'aquesta manera tindria un equilibri que el podria ajudar a millorar el seu comportament.

A partir de les observacions que he realitzat, de les converses diàries amb les mestres i l'entrevista a una d'elles, podria afirmar que és un infant que necessita molts estímuls afectius. El matí fa una abraçada a cada mestra i un petó als companys/es que seuen el seu costat. Sovint posa la mà a la cara dels infants per tenir un contacte amb ells i quan arriba el seu avi sempre li fa una gran abraçada.

Un altre aspecte a destacar és el seu caràcter actiu, és un infant que necessita moure's constantment. Perquè estigui concentrat i quiet en algun moment ha d'estar acompanyat d'un estímul molt fort i interessant per ell, com per exemple quan estan fent un dibuix, ha de tenir l'objecte que està dibuixant davant i un adult que l'acompanyi. Cal dir que també es molt participatiu a totes les activitats i sempre intenta ajudar a les mestres.

Tot i que tingui una bona relació amb les dues mestres, sovint té conductes desafiantes i agressives amb elles. No es sap controlar els seus impulsos, fa cops de puny i contesta malament. Quan realitza alguna d'aquestes conductes les mestres intenten que vegi que no ha tingut un bon comportament, però ell sempre ho nega i això fa que no es pugui avançar per millorar-ho, ja que si ell no veu que té un comportament inapropiat costa molt de canviar-ho. No obstant, en Pietro cada vegada s'adona més de les coses que fa, però tot i així necessita que un adult l'ajudi a fer la reflexió.

Aquestes conductes no només sorgeixen amb les mestres sinó també amb els seus companys/es. Com a conseqüència, els nens/es de la classe no volen jugar amb ell, perquè saben que els pot picar o interrompre el seu

joc. Les mestres estan treballant en aquest aspecte, perquè com he dit anteriorment, és molt important per a la metodologia de l'escola poder tenir una classe cohesionada.

En Pietro coneix les normes perfectament, cada vegada que el castiguen li fan una reflexió i ell veu la diferència del que està bé i el que no, per tant coneix les conseqüències del que passa si no compleix les normes. Tot i que té aquest coneixement, no les respecta i això fa que acabi fent el que ell desitja sense tenir cap límit. Últimament, tal i com diu l'Elena i la Greta, no té un comportament actiu d'escolta, és a dir, que no escolta amb atenció el que s'ha li diu i acaba fent el que vol.

Un altra aspecte destacable és que no té un bon nivell lingüístic, per la seva edat hauria de conèixer més vocabulari i poder formar frases amb més qualitat. Per exemple, un dia estaven jugant a la Quina d'Animals i ell no deia el nom dels animals perquè no els identificava, només va dir el cavall, l'ocell i el gat. Un infant en aquest nivell maduratiu ha de tenir un coneixement més extens sobre el vocabulari. Les frases que formula en Pietro tampoc són gaire complexes: per explicar algun fet normalment assenjala els objectius i les persones que han intervingut, no diu cap paraula. Ha de ser l'adult qui l'ajudi a construir la frase.

Les mestres estan realitzant activitats per tal de reduir aquestes conductes. Han provat diferents maneres de treball amb l'objectiu que s'adaptés millor a les seves necessitats i per millorar el comportament. Així, han intentat treballar mestra-nen, mestra-grup de nens/es, pedagoga-nen, pedagoga-grup de nens/es i nen-grup de nens/es de P-4. Les conductes han anat disminuint però encara té comportaments inapropiats que s'han de reduir.

Amb tots aquestes actituds, la Greta creu que pot tenir trastorn de dèficit d'atenció (TDA) ja que mostra els símptomes de no prendre atenció a les activitats, durant una conversa, no respon correctament respostes que hauria de saber, entre altres aspectes. Els símptomes d'un infant amb TDA són falta d'atenció en els detalls i en les activitats que realitza, no escoltar la conversa i no seguir les instruccions de les activitats. Normalment nens/es amb TDA tenen dificultat per organitzar-se i, per tant, no

s'estructuren bé el pensament. En Pietro té 3 anys i 5 mesos i no es pot afirmar que té TDA, ja que s'ha d'esperar a veure l'evolució que té l'infant amb diferents estímuls que l'ajudin a controlar l'atenció. És a partir de 6 o 7 anys que és pot diagnosticar. Per aquest motiu la Greta no vol afirmar que sigui un trastorn tot i que tingui les característiques d'aquest.

L'Elena creu que el motiu pel qual té aquest comportament és perquè no hi ha una bona estimulació a la llar. La família és molt important en el desenvolupament d'un infant i si l'infant no rep una bona estimulació des del principi pot provocar que el nen o la nena no tingui les conductes apropiades. L'Elena i la Greta han parlat amb els familiars d'en Pietro per explicar la situació que viu a l'escola i fer traspàs d'informació per tal de conèixer el seu comportament a la llar. Entre tots, estan intentant donar el que necessita aquest nen per tal d'anar millorant el seu comportament.

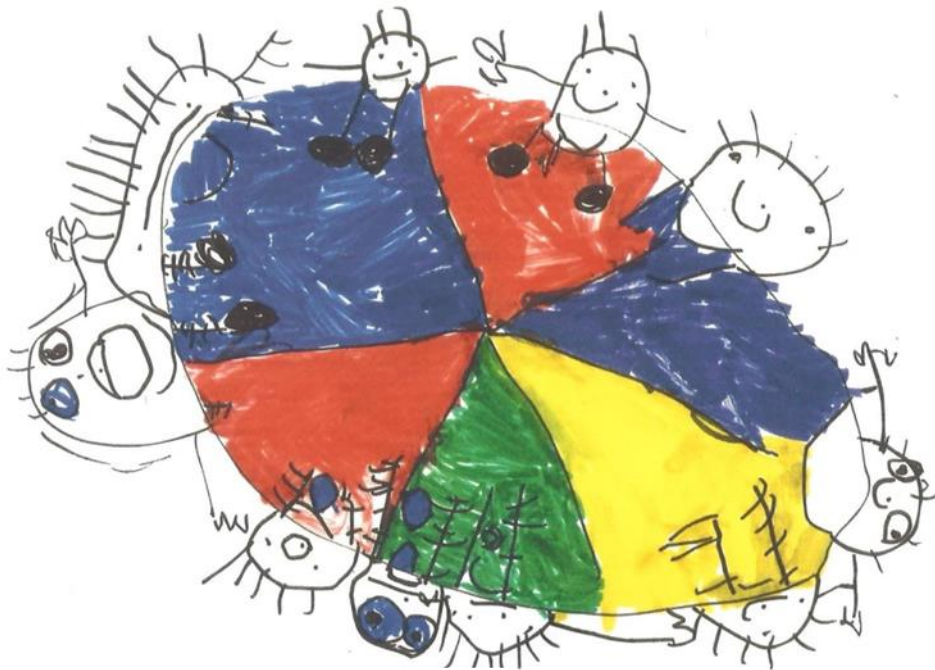
Des del meu punt de vista i amb les observacions que he realitzat en diferents moments: en el joc, en el menjar, amb les mestres, amb els infants, etc, penso que en Pietro té molts símptomes de TDA però en l'edat en que es troba és massa aviat per detectar-ho, per tant no es pot afirmar un diagnòstic clar.

4.4.1. Registre d'una activitat significativa

Un dia van realitzar un joc col·lectiu, és l'anomenat "Paracaigudes", que consisteix en evitar que una pilota passi pel mig d'un forat d'una tela de colors. En aquesta activitat tots els infants han de col·laborar per tal d'aconseguir l'objectiu comú. Durant la realització d'aquest joc, vaig observar que tots els infants van tenir una actitud positiva i participativa.

Després de realitzar aquest jocs van col·locar els infants amb cercle i els van fer reflexionar sobre el que havien sentit durant el joc. De seguida tots els infants volien comentar el seu sentiment i un a un van començar explicar com s'havien sentit. Tots els infants explicaven que havia estat un joc molt divertit, que havien jugat tots junts i sense fer-se mal. Els alumnes van comentar que havien tingut la sensació que formaven part d'un grup i que eren importants en l'activitat, perquè si un no realitzava la seva tasca correctament el joc finalitzava.

Mitjançant aquests comentaris que van fer els infants i les observacions que vaig realitzar durant el joc i després, podria afirmar que gràcies aquest joc els infants van augmentar els seus vincles i van tenir un comportament de cooperació i equitat entre tots. Aquest grup d'infants estava força cohesionat, ja que les mestres els hi donen molta importància en aquest aspecte perquè, tal i com diu diuen Cuomo i Bacciaglia (2005), si no hi ha cohesió en un grup no es poden realitzar les activitats. El fet de realitzar aquest tipus de joc, un joc col·lectiu, fa que aquesta cohesió encara estigui més reforçada, perquè fa participar a tots els infants i fa que se sentint que formen part d'un grup i que són importants. Com les mestres van veure que els hi havia agradat tant, l'endemà van demanar que si volien fer un dibuix dels infants jugant al paracaigudes i la majoria el van voler fer. A mesura que els infants anaven acabant el dibuix, les mestres demanaven que els hi expliquessin què hi havia en el dibuix i que recordaven del joc. D'aquesta manera els feien reflexionar sobre el que havien sentit i obtenien més documentació de l'activitat.

Dibuix de l'Àsia representat el moment del joc

Durant la realització d'aquest joc, en Pietro va tenir una conducta exemplar, ja que participava de manera adequada sense cap conducta agressiva ni destructiva i va estar atent en tot moment; a més a més, ajudava els seus companys/es a moure la tela. A partir de les observacions que vaig realitzar

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

del infant en el moment del joc i l'entrevista que vaig fer posteriori, podria afirmar que aquest tipus de joc col·lectiu ajuda en Pietro a controlar el seu comportament i a augmentar el vincle amb els seus companys/es. És a dir, seria beneficiós pel desenvolupament d'en Pietro poder realitzar més jocs d'aquestes característiques.

5. Anàlisi de dades

Mitjançant les dues tècniques que he utilitzat per realitzar aquest treball, l'observació participant i les entrevistes obertes que es troben els annexos, puc treure diverses conclusions de com el joc pot ajudar en Pietro a millorar els seus comportaments.

El perfil de joc que normalment realitza aquests infants, tal i com comenta ell i la seva mare, és el joc individual. Quan el pare o la mare poden també jugar amb ell però això passa poques vegades perquè tenen poca disponibilitat de temps. El fet que estigui acostumat a jugar sol, en el cas d'en Pietro, implica que no segueix cap norma i faci el que ell vulgui. Per aquest motiu, tal i com diu l'Elena, quan juga amb els seus companys/es adquireix comportaments agressius i destructius, perquè no està acostumat a compartir el joc i a seguir unes normes.

Mitjançant l'entrevista que vaig realitzar a la seva mare, vaig poder observar com és el dia a dia d'aquest nen. Vaig percebre que durant la setmana, que és quan la família treballant, l'infant està amb l'avi, que té molts anys i això fa que li dificulti anar al parc perquè en Pietro jugui amb altres nens/es. Quan els pares estan a casa sí que juguen amb ell, tot i que a jocs no gaire estimulants perquè, tal i com comentava la mare, li agrada molt jugar a ser "Hulk" i per tant, jugar a donar-se cops de puny i cosses. Amb aquest tipus de joc incrementen la seva agressivitat perquè s'està acostumant a fer agressions. També vaig poder percebre que els pares són conscients que el seu infant té conductes inapropiades i, per tant, tenen una actitud perceptiva per tal de canviar-lo.

Del buidatge de les converses diàries que tenia amb les mestres i amb les respostes de l'Elena a l'entrevista he constatat que les docents creuen que aquests comportaments que en Pietro té estan lligats amb la dificultat de llenguatge. Pensen que quan l'infant parla sempre s'anticipa (tant a l'hora de fer alguna pregunta com per respondre) i això fa que no es pugui desenvolupar i millorar el seu nivell lingüístic. La conseqüència d'això són els problemes que té per comunicar-se i, per tant, quan es vol fer expressar

i no se'n surt, fa que tingui aquests comportaments. Aquest és el primer aspecte que s'hauria de canviar, ja que l'infant ha de poder-se comunicar correctament per tal de poder expressar el que pensa i el que sent de manera adequada i sense conductes agressives.

Tal i com comenta l'amic d'en Pietro, l'Elia, aquests comportaments no agraden als seus companys/es i això fa que moltes vegades no vulguin jugar amb ell perquè saben que pica i molesta durant l'activitat. Així, fent les observacions em vaig adonar que molts infants es negaven a jugar o fer qualsevol activitat amb en Pietro perquè saben que els seus comportaments no eren els adequats i que sortien perjudicats. A partir del que he observat i del que conec de l'exclusió, penso que els companys/es d'aquest nen tenien una actitud d'excloure'l en moments concrets. Per aquest motiu, opino que el joc pot ser una eina perquè en Pietro millori la seva actitud, els seus companys/es augmentin el vincle amb ell i comprenguin la seva situació; en definitiva, que hi hagi major cohesió de grup.

A l'entrevista, l'Elena va afirmar que el joc és l'instrument per millorar els comportaments d'en Pietro, ja que és una activitat que l'ajuda a conèixer el món que l'envolta. La mestra va comentar que per ajudar al nen a concentrar-se era més adequat realitzar jocs col·lectius perquè aportaven molts més beneficis als infants, com és respectar el tron de paraula, relacionar-se amb els companys/es, aprendre les normes i complir-les, conèixer els propis límits i els dels companys/es, etc.

Mitjançant les meves observacions vaig poder percebre que en Pietro és un infant que necessita molt de moviment, li costa estar quiet i atinent en una cosa en concret. L'Elena afirma que els jocs amb moviments són els que en Pietro realitzar amb un comportament adequat ja que és un infant que necessita expressar-se mitjançant el cos. Tal i com comenta la mestra, els jocs que són amb moviment sovint estan relacionats amb els jocs col·lectius i per tant, seria el tipus de jocs ideal per treballar amb en Pietro. El propi infant afirmar que els jocs que li agraden més són els que està al exterior i

pot corre. A partir d'aquestes dades podria confirmar que el joc col·lectiu i amb moviment seria l'instrument molt encertat per anar millorant els comportaments d'en Pietro.

El joc col·lectiu que van realitzar la classe de P-3 va ser el Paracaigudes, i amb aquest joc vaig poder observar com els infants gaudien tots junts, augmentaven els vincles i aprenien a treballar en equip. El comentaris que van fer tots els alumnes i posteriorment les preguntes que vaig realitzar a l'entrevista amb en Pietro i l'Elia puc afirmar que va ser una activitat lúdica beneficiosa per fomentar la cohesió de grup, ja que per aconseguir l'objectiu tots els infants havien de participar i per tant, tots eren importants.

Un cop fet l'anàlisi de les dades recollides i observant la part teòrica podria afirmar que el joc és un instrument perquè en Pietro corregeixi les seves conductes agressives i destructives i perquè millori la concentració i l'atenció. Aquest fet comportarà que els seus companys/es no l'exclouin en moments puntals i fomentarà la cohesió de grup. Segons Garcia i Lull (2009) i Garaigordobil (2005) el joc ajuda a estimular diferents aspectes dels quatre desenvolupaments: motor, cognitiu, social i emocional. En el cas d'en Pietro, a nivell motor està desenvolupat correctament, però li manca diferents aspectes dels altres desenvolupament. Penso que el joc l'ajudarà a desenvolupar aspectes d'aquests tres àmbits que li calen millorar:

- Desenvolupament cognitiu:
  - Incrementar la capacitat de prendre decisions, de ser crític, de la concentració i l'atenció. En el cas d'en Pietro, la concentració és un punt molt important a reforçar, mitjançant el joc es pot anar desenvolupant.
  - Estimular la comunicació entre els companys/es i entre els adults. Amb el joc l'infant ha de d'aprendre a comunicar-se mitjançant el llenguatge verbal i no verbal. D'aquesta manera podrà millorar el seu nivell lingüístic. Tal i com diu l'Elena,

aquesta dificultat lingüística també ve donada perquè a casa no l'estimulen suficient en aquest aspecte.

- Desenvolupament social:
  - Conèixer els seus companys/es, les coses que els agrada i les que no. A partir d'aquí podrà actuar de tal manera que tots pugui gaudir del joc que estan realitzant. A poc a poc, s'aniran establint vincles i es reforçarà la cohesió de grup. Mitjançant les meves observacions podria dir que en Pietro es relaciona amb tots els seus companys/es, però té problemes per establir vincles pel seu comportament agressiu i destructiu. Tal i com comenta aquest infant a les entrevistes, el joc que van fer tots junts amb el paracaigudes va ser molt divertit, ja que va gaudir jugant amb els altres infants i tenint un comportament tranquil.
  - Aprendre les normes i saber-les respectar. D'aquesta manera també podrà aprendre les normes de convivència en un grup per tal d'estimular una millor socialització. La manca d'atenció d'en Pietro dificulta aquest aspecte i alhora fa que també hi hagi dificultat per tal de conviure amb els companys/es.
  - Acceptar els rols que cada persona adquireix amb el joc i saber-ho respectar. Durant aquesta activitat cada participant pot adquirir un rol diferent, en Pietro hauria d'aprendre a respectar-los, si respecta els del joc també respectarà els de la vida, com pot ser la mare, la mestra, l'avi, etc. Conèixer les funcions socials que ajudaran a construir els límits en les relacions.
- Desenvolupament emocional:
  - Adquirir autoconexiement. Amb l'activitat lúdica podrà explorar els seus límits per tal de poder-los controlar. Aquest aspecte s'hauria de reforçar molt en el comportament d'aquest infant, ja que pel que he observat té comportaments agressius amb

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

els seus companys/es però, normalment, demana perdó de seguida i això significa que reconeix que s'ha sobrepassat dels seus límits i dels seus companys/es.

- Expressar-se lliurement i descarregar les seves tensions i sentiments. Mitjançant el joc en Pietro podrà aprendre el concepte d'empatia, per tal de conèixer amb els companys/es. D'aquesta manera s'estimularà la cooperació i col·laboració entre els companys/es.

Els jocs poden estimular aquests aspectes del comportament d'en Pietro, però cal abans marcar els objectius per tal reforçar primer els més importants. Personalment, amb el coneixement que dispo de l'infant i sobre la relació que té amb els seus companys/es i les mestres, diria que primer caldria que l'infant desenvolupés un autoconeixement propi i s'aprengués a controlar; llavors a partir d'aquí ja es podrien treballar les relacions amb altres infants.

6. Conclusió

Realitzar el marc teòric d'aquesta recerca em va permetre conèixer el joc com una eina per transmetre coneixements i valors socials. A més, és un instrument que s'utilitza des dels inicis de la humanitat i de forma innata. Els infants l'utilitzen per gaudir i per conèixer el seu entorn, però si s'utilitza de manera adequada es pot aprendre alhora que els nens i les nenes es diverteixen.

Hi ha diferents tipologies de jocs, però el col·lectiu té molts beneficis socials i emocionals ja que es realitza en grup. A partir de la relació del marc teòric amb les observacions i amb les entrevistes m'atreveixo afirmar que la utilització d'aquest tipus d'activitat lúdica és pot aconseguir una classe més cohesionada on tots els alumnes estiguin inclosos dins del grup.

Mitjançant els temes del joc i la inclusió em vaig proposar una sèrie d'objectius. El fet que l'escola on vaig realitzar les pràctiques estigués a Itàlia em dificultava conèixer amb exactitud l'escola i els infants de la classe de P-3. Per aquest motiu a mesura que anava coneixen els infants (i, més concretament, en Pietro) i el funcionament de l'escola vaig poder fixar els meus objectius.

Després de finalitzar el treball puc afirmar que els he aconseguit tots. En el marc teòric he profunditzat en la importància que té el joc col·lectiu i com ajuda aquest tipus d'activitat a cohesionar un grup. Aquest aspecte l'he vist reflectit en la part pràctica, quan he fet l'estudi de cas a la classe d'en Pietro. Per tal d'analitzar quines característiques tenen els jocs perquè siguin inclusius també vaig realitzar una recerca teòrica que vaig posar en pràctica en diferents activitats que realitzaven la classe de P-3 de l'escola Villa Gaia. En aquest moment també observava el rol del docent, ja que des de l'inici m'ho vaig marcar com un objectiu a aconseguir, perquè quan jo sigui mestre pugui realitzar totes les actituds que hauria de tenir un docent a l'hora de realitzar una activitat.

Al inici de portar a terme aquest treball em vaig qüestionar la següent pregunta: el joc pot ser una eina per incloure els infants amb necessitats educatives especials dins d'una aula i així crear cohesió de grup? Després de realitzar aquest treball podria afirmar que sí, el joc és un instrument que ajuda a transmetre coneixements del món però també col·labora a transmetre valors socials, com l'empatia i el companyerisme. A més, el joc ajuda a tolerar els infants amb N.E.E. i a acceptar-los dins d'un grup. Aquesta afirmació la puc fer gràcies al cas d'en Pietro: realitzant les observacions i les entrevistes necessàries sobre aquest infant he pogut estudiar com el joc ajuda a augmentar el vincle entre companys/es i fer que tots els alumnes se sentin que formen part d'un grup.

Convé assenyalar algunes limitacions d'aquesta recerca. Sent un estudi de cas centrat en un únic centre i en un únic alumne, els resultats d'aquesta recerca no es poden generalitzar. El temps que he estat en el camp fent l'estudi de l'escola no m'ha permès conèixer tots els aspectes que són necessaris d'analitzar per fer una valoració més acurada de les possibilitats que té el joc. Cal dir que m'he trobat en una limitació per respondre la pregunta inicial a partir d'alguna activitat lúdica que he observat. Per això, seria interessant seguir estudiant el cas i finalitzar l'anàlisi amb una investigació-acció. Per tal de portar adequadament la investigació, realitzaria una enquesta inicial a cada infant per conèixer el context de l'aula i del grup, després realitzaria diferents jocs que estimulessin a augmentar cohesió de grup i finalment, realitzaria una altra vegada les enquestes per observar si les opinions dels infants han canviat. També observaria l'evolució que fa l'infant amb N.E.E. per concloure si el joc l'ajuda a desenvolupar-se i a incloure's dins del grup.

Un altre punt que m'agradaria comentar és la importància d'haver portat a terme les pràctiques III a Itàlia. A la zona de Reggio-emilia, on he realitzat les pràctiques, el sistema educatiu varia segons la metodologia que utilitzen però totes tenen la mateixa idea: l'educació ha d'ajudar a desenvolupar el màxim les potencialitats de cada infant i les seves múltiples maneres de ser i expressar-se. A partir de les meves observacions, de les visites a diferents

Treball de Final de Grau: el joc com a eina inclusiva

Ona Lupiáñez Mateu

escoles italianes i del que conec del pensament de la metodologia reggiana, podria afirmar que els docents tracten els infants amb un profund respecte, utilitzant metodologies de treball cooperatiu on els infants són els protagonistes.

Portar a terme el treball sobre el joc a l'escola Villa Gaia m'ha beneficiat molt, ja que he observat com l'utilitzen i la importància que li donen. Al inici no va ser fàcil perquè l'idioma era una barrera, però a mesura que va anar avançant el temps vaig poder gaudir realitzant les pràctiques i el treball per tal de conèixer una altra realitat educativa.

Per finalitzar, m'agradaria fer una reflexió. Després d'haver estudiant aquesta activitat lúdica i innata, profunditzar en les conseqüències positives que aporta als infants i veure com s'ha d'utilitzar perquè sigui una eina inclusiva, m'agradaria comentar que tots els docents haurien de saber-ho utilitzar adequadament per tal d'estimular el desenvolupament acadèmic i integral dels infants i que gaudeixin fent-ho. Per aquest motiu, em sumo al comentari que va fer Maria Antonia Canals en la conferència comentada a l'inici, que els i les mestres haurien de saber joc per jugar amb els infants, per tant, seria recomanable que hi hagués uns crèdits al Grau de Mestre d'Educació Infantil dedicats aquesta activitat que els nens i les nenes realitzen quotidianament.

7. Valoració personal

La realització d'aquest treball no ha sigut feixuga en cap moment, personalment el tema era molt interessant i feia que cerqués més informació a la part teòrica i analitzés molts aspectes del joc a la part pràctica.

Realitzar aquest treball m'ha beneficiat personalment i professionalment. Personalment, perquè he fet una recerca de diferents autors que parlen sobre la importància del joc, i m'he adonat que el sistema metodològic que seguim al Agrupament Escolta i Guia Pinya de Rosa, "el cau", és productiu pel desenvolupament integral de tots els nens i les nenes que hi venen.

Professionalment m'ha ajudat perquè quan sigui mestra li donaré molta importància a realitzar jocs de qualitat per tal de desenvolupar al màxim els meus alumnes. Tal i com va comentar Maria Antonia Canals, és molt important que un/a mestre/a sàpiga jugar perquè d'aquesta manera podrà estimular els seus alumnes amb aquesta eina tant utilitzada pels infants.

En aquesta valoració personal afegiria que el que m'ha costat més de realitzar ha sigut la coherència del treball, ja que l'he anat realitzant el llarg del curs i per apartats separats, i a vegades alguns aspectes resultaven aïllats. De cares ha realitzar un altre treball, tindria present sempre la coherència i la cohesió per tal de fer-ho correctament.

8. Bibliografia

- BELL, Andrew; LANCASTER, Joseph (1818). *Lecciones de enseñanza mútua segun los métodos combinados*. California: Llibreria de l'Universitat de California
- BISQUERRA, Rafael; DORIO, Imma; GÓMEZ, Jesús; LATORRE, Antonio; MARTÍN, Francesc; MASSOT, Inés; MATEO, Joan; SABRIEGO, Marta; SANS, Antoni; TORRADO, Mercedes; VILÀ, Ruth (2012). *Metodología de la Investigación Educativa*. Madrid: La Muralla.
- BLAXTER, Loraine; HUGHES, Christina; TIGHT, Malcolm. (2008). *Cómo se investiga*. Barcelona: Graó.
- CUOMO, Nicola (2007). *Verso una scuola dell'emozione di conoscere. Il futuro insegnante, insegnante del futuro*. Pisa: ETS.
- CUOMO, Nicola; BACCIAGLIA, Elisabetta (2005). *I modi dell'insegnare: tra il diré e il faré tra le buone prassi e le cattive abitudini*. Bologna: AEMOCON.
- DE LA CERDA, Maribel (2013). *Per una pedagogia d'ajuda enter iguals*. Barcelona: Graó.
- Decret 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil a Catalunya". *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de setembre del 2008, núm. 5216.
- DECROLY, Ovide; MONCHAMP, Eugène (2002). *El juego educativo. Iniciación a la actividad intelectual y motriz*. Madrid: Morata.
- FREINET, Célestin (2005). *Técnicas Freinet de la escuela moderna*. Mèxic: Siglo Veintiuno Editores.
- GARAIGORDOBIL, Maite (2005). *Importancia del juego infantil en el desarrollo humano*. *Revista Aula de Infantil*, 25, 37-43.
- GARCIA, Alfonso; LLULL, Josué (2009). *El modelo lúdico en la intervención educativa. El juego infantil y su metodología*. Madrid: Editex.
- GARVEY, Catherine (1977). *El juego infantil*. Madrid: Morata.
- GUITART, Rosa (1998). *Jugar i divertir-se tothom. Recull de jocs no competitiu*. Barcelona: Graó.

- HUGUET, Teresa (2006). *Aprender juntos a l'aula*. Barcelona: Graó.
- KROPOTKIN, Piotr (2012). *Mutual Aid: A Factor of Evolution*. Nova York: Start Publishing.
- LINAZA, José Luis (1991). *Jugar y aprender*. Madrid: Albhambra.
- MACARULLA, Isabel; SAIZ, Margarida (2009). *Bones pràctiques d'escola inclusiva*. Barcelona: Graó.
- MORENO, Juan Antonio (2001). *Actividades acuáticas. Juegos acuáticos educativos*. Barcelona: INDE.
- MORENO, Juan Antonio (2002). "Aprendizaje a través del juego". Dins: Melchor Gutiérrez. *Aprendizaje de valores sociales a través del juego*. Málaga: Aljibe, 47-52.
- MORENO, Juan Antonio (2002). "Aprendizaje a través del juego". Dins: Roberto Sánchez i Víctor Pérez. *El aprendizaje a través de los juegos cooperativos*. Málaga: Aljibe, 73-89.
- PARADES, Jesús (2003). *Juego, luego soy. Teoría de la Actividad Lúdica*. Sevilla: Wanceulen.
- RIPOLL, Oriol. (2006). *El joc com a eina educativa. Educació Social*, 33, 11-26.
- PUJOLÀS, Pere (2003). *Aprender juntos alumnos diferentes*. Vic: EUMO.
- STAINBACK, Susan; STAINBACK, William (1999). *Aulas inclusivas. Un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo*. Madrid: Narcea.
- TOMLINSON, Carol Ann (2005). *Estrategias para trabajar con la diversidad en el aula*. Buenos Aires: Paidós.